

25 x 10
Films Om Te Zien

25 x 10
Films Om Te Zien

Martin Kooistra

Schrijver: Martin Kooistra
Coverontwerp: Martin Kooistra
ISBN: 9789403668505
© Martin Kooistra

Pag. Inhoudsopgave:

6	Voorwoord
7	Actiefilm
21	Animatiefilm
33	Avonturenfilm
47	Biografie
63	Cultfilm
77	Documentaire
91	Epos
103	Familie
117	Film Noir
129	Historisch Drama
143	Horror
157	Juridisch
171	Maatschappelijk Drama
189	Misdaad
199	Musical
213	Oorlog
227	Parodie
241	Politiek
255	Psycho-thriller
269	Romantisch drama
283	Romantische komedie
297	Satire
311	Sciencefiction
325	Western
339	Zwarte komedie
353	Alfabetisch titelregister

Voorwoord van de auteur

Er bestaan al genoeg boeken die pretenderen de ‘beste films’ of ‘films die je gezien moet hebben’ op een rijtje te hebben gezet. Het maakt niet of het gaat om 100 of om 1001 films, het zijn grotendeels dezelfde titels en dezelfde regisseurs die de revue passeren. Persoonlijk vind ik dat dergelijke naslagwerken geen recht doen aan de verscheidenheid aan genres en vertelstijlen die de filmgeschiedenis rijk is. Ik kies daarom voor een ander uitgangspunt. In dit boek komen 25 filmgenres aan bod. Binnen elk genre heb ik 10 klassiekers gekozen die (chronologisch gerangschikt) een breed beeld geven van wat dat genre te bieden heeft. Engels gesproken films domineren, maar bij de meeste genres heb ik minimaal één titel uit een ander taalgebied toegevoegd. Daarnaast passeert ook een aantal Nederlandse films de revue omdat die in de vele lijstjes op Internet volledig worden genegeerd. Zo hoop ik een steentje bij te kunnen dragen aan het levend houden van de geschiedenis van de vaderlandse film.

Dit boek bevat besprekingen van controversiële low budget-films als *Pink Flamingos* en *The Toxic Avenger* en megaproducties als *Cleopatra* en *Gandhi*. Van kindvriendelijke films als *Benji* en *Toy Story* tot onvervalste shockers als *American Psycho* en *Paranormal Activity*. Van kleurrijke spektakels als *The Adventures Of Robin Hood* en *The Court Jester* tot uiterst serieuze films als *Shoah* en *JFK*. Van *The Birth Of A Nation* (1915) tot *The Lego Movie* (2014) is dit een terugblik op 100 jaar filmgeschiedenis aan de hand van 250 films.

Ik introduceer elk genre met een definitie, al moet ik toegeven dat ik me bij de filmselectie niet altijd strikt aan die definitie heb gehouden. Chaplins *The Great Dictator* is natuurlijk een satire, maar omdat Chaplin de spot drijft met fascistische politiek past hij volgens mij ook in het genre ‘politiek’. En *Lassie Come Home* is bij uitstek een film voor de hele familie, maar omdat er zoveel aandacht is voor Lassies avonturen tijdens zijn lange tocht naar huis, ben ik zo vrij geweest om deze klassieker in het hoofdstuk over de avonturenfilm te plaatsen. Ik hoop dat joe die definities minder serieus neemt dan ik zelf tracht te doen en dat joe mij die kleine discrepanties vergeeft. Dit boek is uiteindelijk vooral bedoeld als een uitnodiging voor een ontdekkingsreis door het filmlandschap waar ik zo van houd. Ik kan alleen maar hopen dat ik erin geslaagd ben iets van die liefde over te brengen.

Martin Kooistra

Eindhoven, december 2024

ACTIEFILM

“A type of film in which a lot of exciting things happen”

Bron: Cambridge Dictionary

The Dirty Dozen (1968)

Enter The Dragon (1973)

Death Wish (1974)

Mad Max (1979)

Robocop (1987)

Die Hard (1988)

Under Siege (1992)

Air Force One (1997)

Face/Off (1997)

The Raid - Redemption (2011)

The Dirty Dozen (1967)

Genre: Actie

Cast: Lee Marvin, Richard Jaeckel, John Cassavetes, Charles Bronson, Telly Savalas e.a.

Regie: Robert Aldrich

Men neme twee Oscarwinnaars met een macho-imago, een ondersteunende cast met aanstormend talent en popidolen, een scenario over een gevaarlijke missie en je hebt goud in handen. *The Dirty Dozen* is het bewijs hiervan, ls weerhouden de kosten van zo'n onderneming filmstudio's er vaak van om dit recept te herhalen.. De actie-franchises *The Fast And The Furious* en *The Expendables* tonen aan dat er nog steeds een lucratieve markt is voor zogenaamde "machofilms". En hoewel de inspiratie voor dat subgenre terugreikt naar *Ocean's Eleven* (1960) en vooral *The Seven Samurai* (1954), is *The Dirty Dozen* de meest geïmiteerde film uit het genre. Hoofdrolespeler Lee Marvin speelde jarenlang schurkenrollen, brak door met zijn rol als Frank Ballinger in de televisieserie *M Squad* (1957-1960) en won in een Oscar voor *Cat Ballou* (1965). De rol van de 'grote baas' wordt gespeeld door Ernest Borgnine, die een Oscar won voor *Marty* (1955), maar vooral furore maakte als schurk in onder anderen *From Here To Eternity* (1953) en *Johnny Guitar* (1954).

The Dirty Dozen verwijst naar een groep die bestaat uit 12 zware criminelen waaronder enkele ter dood veroordeelden. In 1944 krijgen ze kans op amnestie door deel te nemen aan een zelfmoordmissie: het binnendringen en opblazen van een zwaarbeveiligd chateau nabij Rennes waar een groot deel van de Duitse militaire top bijeen komt. De verantwoordelijkheid voor de training is in handen van de eigenzinnige majoor Reisman [Lee Marvin]. 'The Dirty Dozen' is een zootje ongeregeld dat iedere vorm van autoriteit minacht. Al gauw ontpopt Victor Franko [John Cassavetes] zich als de grootste dwarsligger, maar Reisman weet als geen ander hoe hij Franko kan gebruiken om van twaalf individuen een eenheid te maken. De rest van de groep bestaat onder anderen uit de temperamentvolle kleerkast Samson Posey [Clint Walker], voormalig American footballer Robert Jefferson [gespeeld door Jim Brown, die tot 1965 speelde voor de Cleveland Browns], de stoïcijnse half Poolse Joseph Wladislaw [Charles Bronson] en de slungelige Vernon Pinkley [Donald Sutherland]. De training begint met het bouwen van een kamp, waar de mannen tijdens de voorbereiding zullen verblijven. Sergeant Bowen [Richard Jaeckel] leidt de exercities en handhaaft de orde in het kamp.

Reisman weet respect af te dwingen met een demonstratie van zelfverdediging waarbij hij de beresterke Posey met een heupworp weet uit te schakelen. Maar hij weet ook wanneer hij de groep ruimte moet geven, bijvoorbeeld wanneer ze verkassen naar de militaire basis van Kolonel Breed [Robert Ryan], met wie Reisman nog een appeltje te schillen heeft. Reisman heeft Breed op de mouw gespeld dat hij met een geheime missie bezig is en dat een generaal aanwezig zal zijn bij de training. Breed heeft daarom zijn soldaten opgesteld voor een militaire inspectie en zelfs een militaire band klaar staan. Om de schijn op te houden mag Pinkley zich voordoen als generaal en de soldaten inspecteren, tot groot plezier van de rest van de eenheid. Tegen het einde van de training blijkt dat opdrachtgever generaal Worden [Ernest Borgnine] niet langer overtuigd is van het nut van de opdracht. Hij overweegt zelfs de hele operatie af te blazen en dat kan Reisman niet verkroppen. Met hulp van Majoor Armbruster [George Kennedy] weet hij een test af te dwingen waarmee zijn manschappen kunnen bewijzen dat ze klaar zijn voor hun opdracht. Ze doorstaan de test met vlag en wimpel - en een hoop plezier. Om het succes te vieren krijgt de eenheid een feestelijke maaltijd voorgeschoteld. Reisman gebruikt die gelegenheid om ze te herinneren aan de taak die op ze wacht en laat hij zijn mannen twee keer het plan voor de operatie doornemen, dat hij voor het gemak in rijmvorm heeft geschreven. "1: Down the roadblock, we've just begun; 2: The guards are through; 3: The Major's men are on a spree..." Deze scène helpt de kijker om te begrijpen wat er gaat gebeuren en maakt verklarende uitleg tijdens finale overbodig. Tijdens de eerste doorloop zijn de mannen nog vrolijk door de maaltijd, de drank en de goede sfeer. Tijdens de tweede doorloop snijdt Aldrich abrupt naar het vliegtuig, waar de mannen het plan nog een keer doorlopen, luttele seconden voor de missie begint. De mannen weten dat de kans groot is dat ze om het leven zullen komen en de stemming is dan ook totaal anders.

Het filmen van de scènes in het trainingskamp duurden twee maanden. Alle acteurs volgden intensieve trainingen op het gebied van judo en commando-technieken. Producer Kenneth Hyman wist 100 authentieke militaire voertuigen te vinden die een maand lang de rust verstoorden in de omgeving van het Britse dorpje Aldbury, ten noordwesten van Londen. 250 bouwvakkers waren verantwoordelijk voor de bouw van het chateau, dat na 25 dagen volledig op werd geblazen. Dat betekende dat Aldrich maar één mogelijkheid had om die explosie te filmen en het resultaat is indrukwekkend. *The Dirty Dozen* heeft alle ingrediënten voor een "machofilm", die "meer voor mannen" is, maar in tegenstelling tot bijvoorbeeld recente varianten als *The Fast And The Furious* en *The Expendables*, is *The Dirty Dozen* absoluut geen lofzang op de machocultuur. Net als

bijvoorbeeld *Paths Of Glory* bekritiseert *The Dirty Dozen* het gemak waarmee whiskey drinkende, sigarenrokende militaire leiders hun manschappen de dood in jagen. Mede daarom is het vaak geïmiteerd, maar nooit geëvenaard.

De overgang van de training naar de missie is opvallend. Aan het einde van een geslaagde militaire oefening, bedoeld om te bewijzen dat 'The Dirty Dozen' klaar zijn voor hun missie, krijgen ze een uitgebreide warme maaltijd voorgeschoteld. Ondertussen neemt Reisman het plan in zeventien stappen, geformuleerd in rijmvorm, voor de zoveelste keer met de mannen door. In het beginnen lachen de mannen lachen nog en is het sarcasme hoorbaar in hun stem. Plotseling snijdt Aldrich naar de vlucht naar de start van de missie waar de rijm wordt afgemaakt. Nu klinken de mannen bloedserieus, staan de gezichten strak en zien we concentratie en doodsangst omdat de mannen beseffen dat het uur de waarheid is aangebroken. Het is een intelligent middel om vooruit te springen in het verhaal, bovendien versterkt het contrast tussen de emoties, het gevoel van spanning en suspense bij de kijker. Alle acteurs hebben hun moment tijdens de finale met indrukwekkende explosies en die - doordat we de karakters bijna 2 uur lang van dichtbij hebben gevolgd tijdens hun training - meer impact heeft dan de vele klonen die zouden volgen.

Enter The Dragon (1973)

Genre: Actie

Cast: Bruce Lee, John Saxon, Jim Kelly, Kien Shih, Ahna Capri e.a.

Regie: Robert Clouse

Martial Arts is al enige tijd niet meer weg te denken uit de Westerse cultuur. *The Karate Kid* speelde een sleutelrol in de populariteit van martial arts als sport en plaveide de weg voor een nieuwe generatie actiehelden met onder anderen Jean-Claude Van Damme, Dolph Lundgren en Steven Seagal die hun sporen al verdiend hadden in de wereld van martial arts. Het succes van martial arts en de achterliggende filosofie, is terug te brengen tot één persoon die kort na het maken van *Enter The Dragon* stierf. De film ging in première in Hong Kong, zes dagen nadat Bruce Lee was overleden aan een hersenoedeem en maakte van hem een internationale filmster en een cultuurocoon. Als tiener kwam Lee in aanraking met bendes in Hong Kong en leerde hij kungfu om zichzelf te kunnen verdedigen. Zijn ouders vreesden voor zijn toekomst en besloten hem kort na zijn 18e verjaardag terug te sturen naar de VS, waar hij was geboren. Gesteund door familie vrienden rondde Lee studies in filosofie en drama af voor hij in Seattle zijn eerste martial arts school opende. In de periode die volgde ontwikkelde een eigen techniek die bekend staat als Jeet Kune Do, een combinatie van kungfu, boksen, schermen en filosofie. Na een demonstratie van deze techniek tijdens een toernooi, kreeg Lee de rol aangeboden als Kato, de chauffeur en sidekick van The Green Hornet in 'The Green Hornet'. Hij maakte zich hard voor hoofdrollen, maar volgens de producenten waren de kijkers niet klaar voor een Aziatische-Amerikaanse hoofdrolspeler. Daarom zocht Lee zijn heil in Hong Kong.

Enter The Dragon was de eerste samenwerking tussen de filmindustrie en Hong Kong en de Verenigde Staten. John Saxon was een voormalig tieneridool met veel tv-ervaring en Jim Kelly was een karatekampioen die dankzij deze film een van de gezichten van het blaxploitation-genre werd. Vanwege zijn banden met een Shaolin Tempel wordt Lee [Bruce Lee] door de geheime dienst benaderd om deel te nemen aan een martial arts toernooi op een als fort ingericht eiland van Han [Kieh Shih]. Daar moet hij contact leggen met Mei Ling [Betty Chung], een infiltrante die bewijs moet leveren dat het eiland de spil is voor een netwerk van handel in opium en vrouwen. Pas wanneer Lees vader [Li-Jen Ho] hem vertelt dat Hans handlangers verantwoordelijk zijn de dood van Lees zus [Angela Mao], besluit hij in te gaan op de uitnodiging. Onderweg ontmoet hij de Amerikanen Roper [John Saxon] en Williams [Jim Kelly], die een sleutelrol zullen vervullen bij de ontmaskering van Hans imperium.

Enter The Dragon is geen perfecte film. Een aantal figuranten doet halfslachtig mee tijdens de trainingen en de nasynchronisatie laat te wensen over. Die tekortkomingen zijn typerend voor die periode, maar zouden de pret niet mogen drukken. Wanneer Lee een jonge pupil een korte les geeft, wrijf je al in je handen in afwachting van wat er nog gaat komen. Het eerste grote gevecht legt de lat meteen hoog, ook al is Lee daar zelf niet eens in te zien! In Hong Kong waren vrouwen net gelijkwaardig aan (en net zo goed als) mannen in martial arts. De Taiwanese Angel Mao maakt tijdens dat gevechte korte metten met een grote groep mannen die haar lastigvallen, voor ze ingesloten wordt en dreigt te worden verkracht door Hans reusachtige lijfwacht [Robert Wall] en ze een einde aan haar leven maakt. In flashbacks ontdekken we vervolgens waarom Roper en Williams (die elkaar hebben leren kennen als soldaten in Vietnam) meedoen aan het toernooi. De verschijning van Han laat lang op zich wachten, maar wanneer hij tijdens een uitbundig feest zijn gasten komt groeten valt

alles letterlijk stil en voel je de spanning en het ontzag dat Han inboezemt. Saxon en Kelly zorgen voor wat verlichting in enkele meer humoristische scènes. Die zijn bedoeld als opmaat naar het moment waarop Lee het opneemt tegen een horde vijanden en de spectaculaire climax in een spiegelpaleis (geïnspireerd door Chaplins *The Circus* en Welles' *The Lady Of Shanghai*) waarin hij het opneemt tegen Han, die een gruwelijk wapen achter de hand heeft gehouden.

Bruce Lee nam zelf de choreografie van alle gevechten voor zijn rekening en schreef mee aan het scenario. Eer en het vermijden van geweld als dat kan is een belangrijk onderdeel van zijn filosofie. Daarom verontschuldigt hij zich voor zijn vertrek naar het eiland aan zijn moeder en zijn zus voor wat hij gaat doen. Hij maakt zo duidelijk dat zijn deelname aan dit toernooi en het gebruik van geweld niet vanzelfsprekend is. Het gaat Lee bovendien niet zozeer om persoonlijke wraak, maar om eerherstel van de Shaolin Tempel waarvan Han de reputatie heeft besmeurd. Tel daar bij op de gevaren van opium en de handel in vrouwelijke slaven, dan is het geweld dat volgt voldoende gerechtvaardigd. Voor Lee was het belangrijk om te benadrukken dat martial arts een levenswijze is en niet een middel om mensen te intimideren of te bedreigen.

Enter The Dragon is een zorgvuldig opgebouwde actiethriller die in gelijke mate spannend en opwindend is. Lees onnavolgbare techniek, zijn onuitputtelijke charisma en zijn gracie – mede te danken aan de danslessen die hij als twintiger volgde – zijn hier voor de eeuwigheid vastgelegd en verklaren waarom Lee ondanks zijn beperkte filmoutput nog altijd ongenaakbaar is als de grootste martial arts ster aller tijden. Op gepaste afstand gevolgd door Jackie Chan, die hier als figurant te zien is. Hij heeft Lee zelfs even in een houdgreep. Zelf kan ik deze film overigens niet meer zien zonder hier en daar te griffelen. In 1977 maakten Jim Abrahams en broers David en Jerry Zucker de geniale persiflage *A Fistful Of Yen*, als segment uit *The Kentucky Fried Movie*.

Death Wish (1974)

Genre: Actie

Cast: Charles Bronson, Vincent Gardenia, William Redfield, Steven Keats, Kathleen Toby e.a.

Regie: Michael Winner

Deze verfilming van de gelijknamige roman van Brian Garfield was een kolfje naar de hand van producer Dino De Laurentiis, ook al zou het een van zijn laatste grote successen zijn. De Laurteniis had lak aan critici en bewees regelmatig dat je ook met slechte recensies een kassucces kunt scoren. *Death Wish* zorgde voor de nodige controverse en werd door veel critici neergesabeld als een exploitatiefilm. Wie deze actiethriller met een open vizier bekijkt, komt tot de conclusie dat *Death Wish* nauwkeurig het middenpad bewandelt. Mensen die 'pro-gun' zijn zullen zeggen dat deze film bewijst dat je omgeving veiliger is als je vuurwapens mag gebruiken om je te verdedigen tegen het tuig op de straat. Ben je 'anti-gun', dan kun je met dezelfde overtuiging stellen dat het bezit van een wapen een ongeoorloofd gevoel van macht oproept, een verslagen gevoel waar de protagonist aan ten onder dreigt te gaan. De maatschappelijke discussie die *Death Wish* nog teweeg bracht maakt het 50 jaar later nog steeds een relevante en controversiële film.

Het is minstens zo belangrijk om de film te bezien vanuit het perspectief van New York in 1974. De geschiedenis van deze stad in de jaren 60 valt uiteen in twee radicaal verschillende delen. Van 1960 tot 1965 was New York een levendige, culturele en politieke hotspot. Het was de thuisbasis voor kunstvernieuwers als Andy Warhol en Roy Lichtenstein en vanwege de etnische diversiteit was het ook een prominente plaats voor demonstraties en protesten van de Burgerrechtenbeweging die leidden tot de Civil Rights Act van 1964. In Greenwich Village zorgde onder anderen Bob Dylan voor de heropleving van de folk muziek. Tegelijkertijd groeide de roep om stadsvernieuwing in de armere wijken van New York. Het uitblijven van die investeringen resulteerde in een toename van criminaliteit. Terreurorganisaties pleegden bomaanslagen en steeds meer jonge mannen sloten zich aan bij bendes om aan een uitzichtloos bestaan te ontsnappen. Bendedgeweld, geweld in de metro en straatroven (ook op klaarlichte dag) waren indertijd zo gewoon als het in *Death Wish* wordt voorgesteld. De reputatie van de stad zakte zo ver weg dat New York de bijnaam "Fear City" kreeg. Toen de stad na een fiscale crisis in 1975 zelfs op het randje van faillissement stond, werd het bovendien niet beter op. Het geweld in *Death Wish* geeft een redelijk accuraat beeld van het leven in "Fear City" op dat moment en dat verklaart mede het succes van deze klassieke vigilante thriller.

Projectontwikkelaar Paul Kersey [Charles Bronson] is net terug van een vakantie in Hawaï met zijn vrouw Joanna [Hope Lange] wanneer drie 'freaks' [Jeff Goldblum, Christopher Logan en Gregory Rozakis] met een list zijn appartement weten binnen te dringen op een moment dat Paul niet thuis is. In een nog altijd extreem brute, gewelddadige en vernederende scène, mishandelen ze Joanna en verkrachten ze dochter Carol [Kathleen Tolan]. Joanna overlijdt aan de gevolgen van haar verwondingen en Carol is zo getraumatiseerd dat

ze constant professionele zorg nodig heeft. Niemand blijkt in staat om de daders te identificeren. Om zijn gedachten even te kunnen verzetten besluit Paul naar Tucson in Arizona af te reizen voor een zakelijke deal met Aimes Jainchill [Stuart Margolin]. Daar wordt Paul geconfronteerd met de verwrongen relatie die Amerikanen hebben met wapens tijdens een Wild West Show. Hij laat zich zelfs overhalen om voor het eerst sinds zijn vader stierf bij een jachtongeluk een pistool vast te houden. Kort na zijn terugkeer in New York krijgt Paul per post een pistool cadeau van Aimes. Hij besluit het mee te nemen tijdens een avondwandeling en komt meteen in een situatie waarin hij het kan gebruiken om zichzelf te verdedigen. De eerste keer is Paul geschokt door zijn reactie en rent hij in paniek weg, maar al snel beseft hij dat hij zich met dit pistool op zak geen zorgen meer hoeft te maken. Sterker nog: hij lijkt het gevaar bewust op te zoeken zodat hij met zoveel mogelijk gespuis kan afrekenen. Rechercheur Frank Ochoa [Vincent Gardenia] komt door de druk van zijn baas [Stephen Elliott] voor een dilemma te staan wanneer het nieuws over een mysterieuze 'burgerwacht' een positieve invloed op de misdadaadcijfers blijkt te hebben.

In New York zelf waren de critici scherp verdeeld. Desondanks stroomde het publiek massaal toe en brak *Death Wish* box office records bij verschillende bioscopen. Judy Slenfrud van *The New York Times* bezocht een publieke voorstelling en beschreef hoe het publiek (dat in de VS veel geanimeerder is dan in Nederland) meerdere keren applaudiseerde wanneer Bronson een straatrover neerschoot. Ze bekende bovendien dat ze zelf meegeslept werd in het enthousiasme. Er waren ook meer dan genoeg mensen die felle kritiek hadden. Hoewel New York ontegenzeggelijk een onveilige stad was in die periode, gaf *Death Wish* geen authentiek beeld van de stad. De producent was een Italiaan, de regisseur was een Engelsman en de scenarist kwam uit het westen van de VS, dus was wisten zij ervan?

Death Wish is ontegenzeggelijk een film die een maatschappelijk debat uitlokt over criminaliteit. Tijdens zijn kennismaking met Aimes vertelt Paul dat hij opgroeide met wapens. Hij besloot af te zien van wapengebruik nadat zijn vader tijdens een jachtpartij per ongeluk was doodgeschoten. Paul diende weliswaar in Korea, maar als gewetensbezwaarde. Zij moeder was juist tegen wapenbezit, dus hij heeft een hele bewuste keuze moeten maken. Aangezien Paul een goed inkomen heeft en in een riant appartement woont kan hij zich dat gemakkelijker permitteren dan mensen met lagere inkomens, die zich dagelijks begeven in het hol van de leeuw. De belangrijkste vraag is hoe we als samenleving onze omgeving veilig(er) kunnen maken. New York heeft sinds de jaren 70 grote stappen gezet maar de discussie over de waarde of de gevaren van wapenbezit blijft een centraal punt in de VS, op politiek en op maatschappelijk vlak.

Mad Max (1979)

Genre: Actiethriller

Cast: Mel Gibson, Hugh Keays-Byrne, Joanne Samuel, Tim Burns, Steve Bisley

Regie: George Miller

Deze klassieke futuristische actiethriller zou er nooit zijn gekomen zonder het doorzettingsvermogen van George Miller en zijn beste vriend Byron Kennedy met wie hij een passie voor cinema deelde. Miller studeerde medicijnen en werkte na zijn afstuderen in 1970 anderhalf jaar in een ziekenhuis in Sidney. In 1971 schreef Miller zich in voor een filmcursus aan de universiteit in Melbourne en daar maakte hij kennis met Byron Kennedy. Het was het begin van een zeer succesvolle samenwerking die begon met de korte film *Violence In the Cinema, Part 1*. Miller schreef hiervoor het scenario en nam de regie voor zijn rekening, Kennedy was producer, cameraman en editor. Na de documentaire *The Devil In Evening Dress* (1975) ontstond het idee voor een actiefilm die zich moest afspelen in een anarchistische nabije toekomst. Ze gebruikten al hun spaargeld en vroegen vrienden en familie om financiële steun zodat ze uiteindelijk voor ongeveer 300.000 Amerikaanse dollars van hun droom werkelijkheid konden maken. Het resultaat was *Mad Max*, een lowbudget-film vol unieke visuele ideeën en adembenemende stunts. Het was bovendien de internationale doorbraak van de nog piepjonge Mel Gibson, die op dat moment alleen een obscure en uiterst matige thriller op zijn naam had staan.

In de nabije toekomst doet de Main Force Patrol (MFP) wat het kan om de bewoners in The Great Outback in Victoria te beschermen tegen gestoorde wegpiraten en rondwarende motorbendes die voornamelijk op zoek zijn naar brandstof. De psychotische Nightrider [Vince Gil] is er zelfs in geslaagd een opgevoerde auto met een V8-motor van de MFP te stelen. Agenten Charlie [John Rey] en Roop [Steve Millichamp] krijgen een verzoek van hun collega's Sarse [Stephen Clark] en Scuttle [George Novak] om hen te helpen de auto tegen te houden op Anarchy Road. Wanneer motoragent Jim Goose [Steve Bisley] via de portofoon op de hoogte wordt gebracht van wat er aan de hand is, sluit ook hij zich aan bij de achtervolgers. Na een bijna dodelijk ongeluk is

alle hoop gevestigd op Max Rockatansky [Mel Gibson] die verderop de weg blokkeert. Max slaagt er uiteindelijk in om Nightrider en zijn metgezel Marmaduke [Lulu Pinkus] tot stilstand te brengen, maar niet zonder een crash te veroorzaken. Nightrider bezwijkt aan zijn verwondingen en daarom waarschuwt MFP-baas Fifi Maccaffee [Roger Ward] Max en zijn partner Goose voor represailles van Toecutter [Hugh Keays-Byrne], de leider van bende waar Nightrider deel van uitmaakte. Toecutter en zijn mannen terroriseren een klein stadje en jagen op een jong stel dat ze aanhouden en verkrachten. Wanneer Max en Goose hier van op de hoogte worden gebracht, gaan ze op onderzoek uit. Op de plaats delict treffen ze Johnny The Boy [Tim Burns] aan die duidelijk maakt dat hij deel uitmaakt van de bende van Toecutter. Johnny wordt gearresteerd en voorgeleid, maar omdat geen van de getuigen komt opdagen bij de rechtszaak gaat hij vrut. Dat leidt tot een woedeaanval van Goose die Johnny een paar flinke klappen geeft voordat Max hem tot rede weet te brengen. Niet lang daarna neemt Johnny wraak op een manier die Goose nipt overleeft, maar waar hij blijvende littekens aan overhoudt. Dat is het moment waarop Max besluit zijn badge in te leveren. Met zijn vrouw Jessie [Joanne Samuel] en zoon Sprog [Brendan Heath] trekt hij zich terug op het terrein van de bejaarde May Swaisey [Sheila Florance]. Maar Toecutter komt ze op het spoor en Max begrijpt al snel dat weglopen geen zin heeft. Hij kan dit alleen overleven door Toecutter en zijn bende uit te schakelen.

Het kale Australische landschap en de lange, rechte, verlaten wegen zijn niet direct de meest ideale locaties voor spectaculaire stunts. Maar voor een beginnende filmmaker heeft het grote voordelen: er komt amper verkeer langs, dus je hoeft geen grote delen van de weg af te zetten. De wegen zijn bovendien volledig vrij om de achtervolgingen te filmen en de aanhoudende warmte en het kale landschap zorgen voor continuïteit: geen schommelingen in het weer en veel speelruimte bij de montage. Een belangrijke derde schakel (nast Miller en Kennedy) in de oorspronkelijke *Mad Max*-serie was Grant Page, de stuntartiest die toezicht had op alle stunts en zelf verantwoordelijk was voor de spectaculaire barrel roll dwars door een caravan in *Mad Max*. Om de beperkingen van het budget te maskeren filmde Miller allerlei extra shots waarmee editors Cliff Hayes en Tony Paterson de illusie van groots spektakel opmerkelijk goed overeind weten te houden. Geld en tijd om auto's te laten repareren en stunts meerdere keren te filmen was er nauwelijks, maar daar was in de voorbereiding over nagedacht.

Voor het onvermijdelijke vervolg *The Road Warrior (Mad Max 2)* beschikte Miller over het tienvoudige budget van *Mad Max* en dat leverde een meer gepolijste en uitstekende sequel op. Bovendien ontstond er een hernieuwde interesse in Australische cinema. Voor *The Road Warrior* week Miller uit naar New South Wales en liet hij alleen Mel Gibson terugkeren. Miller en Kennedy werkten samen aan het scenario voor de derde film in de franchise toen Kennedy om het leven kwam bij een helikopterongeluk. Miller verfilmde *Mad Max Beyond Thunderdome* met George Ogilvie als co-regisseur. Deze meer ambitieuze sequel heeft religieuze ondertonen en bevatte een opmerkelijke hoofdrol voor muzikale legende Tina Turner als de heldhaftige beschermvrouw van een kinderkolonie. Het duurde 30 jaar voordat Miller terugkeerde naar het personage in *Mad Max: Fury Road*, deze keer met Tom Hardy in de titelrol. Maar zowel in de marketing als in de film ging de aandacht vooral uit naar Charlize Theron, die als Imperator Furiosa definitief liet zien dat er ook in de toekomstige, anarchistische wereld van de nabije toekomst waarin *Mad Max* zich afspeelt, ruimte is voor sterke vrouwen en dat die op geen enkel punt onderdoen voor man. Het is ook de film waarin Hugh Keays-Byrne terugkeerde in een memorabele rol. Niet als Toecutter, maar als Immortan Joe. En het leuke van zo'n franchise is dat de fans eindeloos kunnen speculeren over de vraag of Toecutter en Immortan Joe twee verschillende personages zijn, of dat het verschillende benamingen zijn voor dezelfde schurk. Hoe dan ook: *Mad Max* is springlevend en de serie is de moeite van het bekijken meer dan waard. Maar begin wel bij het begin!

Robocop (1987)

Genre: Actie

Cast: Peter Weller, Nancy Allen, Randy Quaid, Dan O'Herlihy, Kurtwood Smith e.a.

Regie: Paul Verhoeven

In de jaren 80 waren alleen dit soort titels voor filmmakers al genoeg om het scenario af te wijzen zonder het te lezen en dat is precies wat schrijvers Edward Neumeier en Michael Miner overkwam. Ze waren dan ook aangenaam verrast dat Orion Pictures interesse bleek te hebben, ook al was 1986 een rampzalig fiscaal jaar voor deze grote speler in Hollywood. Samen met *Platoon* en *No Way Out* luide *Robocop* betere tijden in voor de noodlijdende studio, maar dat ging bepaald niet zonder slag of stoot. Het eerste probleem was het vinden van een regisseur. Neumeier en Miner legden het scenario voor aan iedere Amerikaanse regisseur die

ze geschikt leek, maar de meesten van hen wezen het af omdat ze het beschouwden als een simpele popcornfilm. Paul Verhoeven had in 1985 *Flesh + Blood* gemaakt voor Orion Pictures en in het kader van 'niet geschoten is altijd mis' kreeg ook hij het scenario toegestuurd. Ook hij concludeerde al snel dat dit niets voor hem was. Zijn echtgenote Martine bracht hem echter op andere gedachten nadat zij concludeerde dat het scenario een intelligente satire was op het Reagan-regime en de Amerikaanse versie van kapitalisme. Het idee van een botsing tussen de geest van een mens en die van een computer werpt nog steeds relevante vragen op over onze vertrouwensband met technologie. Gezien zijn internationale reputatie leek Verhoeven een zegening voor dit project, maar tijdens de opnameperiode was daar weinig van te merken. Oorspronkelijk had Verhoeven de Canadees Michael Ironside in gedachten voor de rol van Murphy, maar het gebrek aan bewegingsvrijheid in het robotpak maakte het nodig om op zoek te gaan naar een kleinere acteur. Uiteindelijk viel de keuze op Peter Weller die pantomimelessen nam om zo overtuigend mogelijk de mechanische bewegingen van een robot te kunnen imiteren. De productie liep verdere vertraging op doordat het robotpak (een hybride van de robots uit *Metropolis* en *The Day The Earth Stood Still*) pas op de eerste draaidag beschikbaar was. Het was de bedoeling dat het pak enkele weken van tevoren klaar zou zijn zodat Weller de gelegenheid had om zijn manier van bewegen te oefenen. Vanwege het strakke opnameschema wilde Verhoeven direct met Weller aan de slag, maar die had 9 uur nodig om in zijn pak te geraken en gaf aan dat hij zich totaal niet kon bewegen zoals hij had gehoopt. Na flink wat geruzie besefte Verhoeven dat vertraging onvermijdelijk was en gaf hij Weller de tijd om zich optimaal voor te bereiden. Voor de mechanisch ogende hoofdbeweging liet Weller zich inspireren door vogels en het resultaat is ronduit verbluffend.

Robocop vertelt het verhaal van agent Murphy [Peter Weller] die net is overgeplaatst naar Detroit. Met zijn kersverse partner Lewis [Nancy Allen] komt hij op het spoor van de levensgevaarlijke crimineel Clarence J. Boddicker [Kurtwood Smith]. Murphy en Lewis volgen Boddicker en zijn handlangers naar een verlaten fabriek. Lewis vraagt om ondersteuning maar die laat nog 20 minuten op zich wachten. Om te voorkomen dat Boddicker in de tussentijd ontsnapt besluiten Murphy en Lewis op eigen houtje het gebouw binnen te dringen. Lewis laat zich verrassen en verliest haar bewustzijn bij een val. Murphy wordt omsingeld en in een gewelddadige scène waarbij Verhoeven zich liet inspireren door de kruisiging van Jezus, wordt hij doorzeefd met kogels. Bob Morton [Miguel Ferrer] ziet zijn kans schoon om Murphy te gebruiken als pion in een machtsstrijd. OCP heeft opdracht gekregen een onverwoestbare politieagent te ontwikkelen, maar de demo van de door Dick Jones [Ronny Cox] ontwikkelde ED-209 is uitgelopen op een ramp. Bob maakt van Murphy een Robocop: een menselijk brein aangestuurd door computers. Deze onverwoestbare agent handelt volgens drie richtlijnen: 1 Serve the public trust; 2 Protect the innocent; 3 Uphold the law. Er is een vierde richtlijn maar die is geheim. Robocop blijkt een doorslaand succes. Hij stopt onder anderen een winkelovertal en een gijzelingsactie, maar de technische problemen beginnen wanneer Lewis zijn oorspronkelijke identiteit ontdekt en hem aanspreekt als "Murphy". Flarden van herinneringen en een nachtmerrie verwarran Robocop en maken hem een potentieel gevaar. Niet voor de burgers die hij dient, maar wel voor de mensen die verantwoordelijk zijn voor zijn dood en wederopstanding.

Robocop onderscheidt zich van de vele imitaties en sequels door de vlijmscherpe satire en de zwarte humor. Het opent met een televisiejournaal waarin twee breed glimlachende nieuwslezers vertellen waarom de wereld vandaag weer een stapje dichterbij de afgrond is gekomen. Later zien we een reclame van het bordspel 'Nuke', waarin de nucleaire wapenwedloop is teruggebracht tot amusement voor het hele gezin. Een terugkerende grap is een sitcom met een gezette man op leeftijd en twee in bikini geklede fotomodellen. Ieder fragment uit die sitcom eindigt met een seksuele toespeling en de punchlijn "I'll buy that for a dollar." Vulgariteit ten top, een voorbode van wat Verhoeven later liet zien in zijn meest controversiële film: *Showgirls* (1995). De demonstratie van ED-209 is een sterk staaltje zwarte humor. ED-209 is het volledig gemechaniseerde prototype van de moderne politieagent. Tijdens een demo moet een werknemer een wapen trekken en vervolgens de bevelen van ED-209 volgen. De man trekt zijn wapen en volgens protocol waarschuwt ED-209 hem dat hij 20 seconden heeft om zijn wapen neer te leggen. De man legt netjes zijn wapen neer maar ED-209 heeft dat blijkbaar niet door. Het gevolg is dat de man volledig aan stukken wordt geschoten. Wanneer de eigenaar van het bedrijf [Dan O'Herlihy] Dick Jones vraagt om zich te verantwoorden antwoordt hij zonder enige ironie: "A slight glitch, that's all." Verhoeven maakte enkele verrassende keuzes in de rolverdeling met als doel tegen verwachtingspatronen in te gaan. Ronny Cox speelde voorheen vooral rollen van gezagsgetrouwe mannen. Tot zijn beroemdste rollen behoren de gitaarspelende wildwatervaarder in *Deliverance* en Luitenant Bogomil in *Beverly Hills Cop*. Nancy Allen was vooral bekend van rollen als bitchy tiener en speelde onder anderen een van de plaaggeesten in de horrorklassieker *Carrie* (1976). In al haar voorgaande films had ze een flinke bos

krullend haar en Verhoeven gaf meteen aan dat ze voor *Robocop* haar haar kort moest knippen. Allen rekende af met haar imago als All-American Girl door een sterke, zelfstandige vrouw te spelen. Met Miguel Ferrer als de op seks, drugs, geld en macht beluste Morton en Kurtwood Smith als de intelligente, doortrape schurk beschikt *Robocop* over alle ingrediënten voor een vermakelijke en intelligente actiefilm. Verhoeven vestigde met *Robocop* definitief zijn reputatie als Hollywoodregisseur en vervolgde zijn succes met *Total Recall* (1990) en *Basic Instinct* (1992). Maar zelfs die klassiekers kunnen niet tippen aan *Robocop*, Verhoevens eerste Amerikaanse meesterwerk.

Die Hard (1988)

Genre: Actie

Cast: Bruce Willis, Alan Rickman, Bonnie Bedelia, Reginald VelJohnson, Paul Gleason e.a.

Regie: John McTiernan

Een van de tragische gevolgen van de ontwikkeling van CGI is de teloorgang van de kunst van pyrotechniek. Het maken van een film met explosies is vele malen eenvoudiger met CGI en een groen scherm, maar het CGI is bij lange na niet zo indrukwekkend als het spreekwoordelijke echte werk. *Die Hard* behoort tot de absolute huzarenstukjes uit de geschiedenis van pyrotechniek en is daarom nog altijd een van de populairste films op IMDB. *Die Hard* lanceerde Bruce Willis als bonafide actiester en was het filmdebuut van de klassieke getrainde Britse acteur Alan Rickman die een glansrijke filmcarrière tegemoet ging met memorabele rollen in onder anderen *Robin Hood; Prince of Thieves* (1991) *Sense And Sensibility* (1995) en als Severus Snape in de *Harry Potter*-films.

De New Yorkse politieagent John McClane [Bruce Willis] is ondanks zijn vliegangst voor de Kerstdagen naar Los Angeles gevlogen om zijn vrouw Holly [Bonnie Bedelia] en kinderen te verrassen. Holly is met de kinderen naar Los Angeles verhuisd voor een lucratieve, uitdagende baan bij Nakatomi Corporation. John wilden zijn baan niet opgeven en is achtergebleven in New York. Hij zoekt Holly op tijdens de Kerstreceptie op een van de bovenste verdiepingen van Fox Plaza, een wolkenkrabber in aanbouw. Na een moeizaam gesprek blijft John alleen achter in Holly's kantoor en dat blijkt een geluk bij een ongeluk. Net op dat moment wordt het voltallige personeel, waaronder directeur Takagi [James Shigeta], gegijzeld door een zwaar gewapende bende onder leiding van Hans Gruber [Alan Rickman]. John weet uit handen van de bende te blijven, maar dat lukt niet ongemerkt. Terwijl computerhacker Theo [Clarence Gilyard Jr.] de codes van de zwaarbeveiligde kluis met obligaties aan toonder met een waarde van \$ 600 miljoen probeert te kraken, geeft Gruber enkele handlangers opdracht om McClane uit te schakelen. Wat volgt is een intelligent geschreven spel van kat en muis dat gebruik maakt van de locatie voor een serie verrassende wendingen en spannende stunts.

Dit is niet het verhaal van een eenmansleger dat het opneemt tegen een overmacht. Aan het begin van de klopjacht moet John een manier zien te vinden om de buitenwereld te laten weten dat er een gijzeling aan de gang is. Gruber heeft de telefoonverbindingen verbroken en een van zijn mannen geposteerd als receptionist om nieuwsgierige of wantrouwige passanten om de tuin te leiden. Met heel veel moeite lukt het McClane om de aandacht te trekken van Sergeant Al Powell [Reginald VelJohnson]. Die slaagt erin direct contact met John te leggen en zorgt ervoor dat de politie het gebouw omsingelt. John beseft dat hij met zijn aanwezigheid Grubers plan op zijn minst kan vertragen. Het feit dat zijn vrouw en de moeder van zijn kinderen in levensgevaar verkeert, is meer dan voldoende motivatie voor de heldhaftigste stunts.

De ironische humor van John McClane leverde enkele beroemde quotes op, waaronder "Yippee-ki-yay", "Now I Have A Machine Gun. Ho-Ho-Ho" en "Come out to the coast, we'll get together, have few laughs." Ter voorbereiding op zijn rol sprak Willis met een aantal agenten uit New York. Degenen die zelf in een levensgevaarlijke situatie waren beland bevestigden dat humor onderdeel uitmaakte van hun overlevingsinstinct en dat McLanes sardonische humor en de gesprekken met zichzelf geloofwaardig waren. Die monologen zijn bovendien een handig middel om de kijker op duidelijk te maken wat John van plan is en wat hij denkt te bereiken. Een aantal filmrecensenten beklaagde zich over de moraal van *Die Hard*. Het zou het idee versterken dat buitenlanders niet te vertrouwen zijn en dat vrouwen hun man moeten verkiezen boven hun carrière. Hoewel de overvallers (en geen terroristen) gespeeld worden door onder anderen de Rus Alexander Godunov, de Duitse Andreas Wisniewski en de Aziatische-Amerikaanse Al Leong maakt het scenario nooit duidelijk wat hun nationaliteit is. In de actiefilms uit 21e eeuw gebeurt dat vaak wel, ook omdat het actiegenre meer en meer als propagandamiddel wordt ingezet. Russen, Georgiërs en Chinezen zijn de populaire schurken van nu. Het idee dat *Die Hard* een antifeministische film zou zijn is absurd. Holly neemt haar verantwoordelijkheid als leidinggevende door op te treden als woordvoerder van de gijzelaars en toont daarmee

moed en leiderschap. Dat de film eindigt met de verzoening van John en Holly betekent niet dat zij haar carrière op een laag pitje zet. Integendeel: John biedt juist zijn excuses aan voor het feit dat hij zich voelde aangetast in zijn status omdat Holly ook een carrière wilde. Zij wilde het liefst het gezin bijeen houden maar niet ten koste van haar carrière en zij krijgt uiteindelijk haar zin. Maar mocht iemand zich wagen aan een remake, dan is de kans groot dat de vrouwen een meer prominente rol krijgen. Acteurs als Michelle Yeoh, Uma Thurman, Angelina Jolie en Charlize Theron maakten de weg vrij voor vrouwen in actiefilms. Tegenwoordig zien we dat vrouwen net zo goed zijn in vechten en mishandelen als mannen.

Die Hard sleepte vier Oscarnominaties in de wacht in de technische categorieën en dankt dan ook een aanzienlijk deel van het succes aan de technici. *Die Hard* komt dan ook het beste tot zijn recht in 4K of 8K, op een groot scherm en met het best mogelijke geluid. Al Di Sarro maakte naam als pyrotechnicus bij alle afleveringen van *The A-Team* (1982-1987) en was later onder meer betrokken bij *The Hunt For Red October* (1990), *The Sum Of All Fears* (2002) en *Transformers* (2007). Richard Edlund had al Oscars op zak voor zijn bijdrage aan de special effects van *Star Wars IV: A New Hope* (1977) en *The Raiders Of The Lost Ark* (1981). Don J. Bassman won zijn Oscar voor het geluid van *Patton* (1970). *Die Hard* leverde hem zijn tweede nominatie op. Gezien de ervaring en het aangetoonde vakmanschap van de technici kwam het succes van *Die Hard* kwam dus zeker niet uit de lucht vallen. Maar een ding is zeker: hier kan geen CGI tegenop.

Under Siege (1992)

Cast: Actie

Cast: Steven Seagal, Gary Busey, Tommy Lee Jones, Erik Eleniak, Colm Meany e.a.

Regie: Andrew Davis

Aangezien Steven Seagal sinds *Exit Wounds* uit 2001 geen enkele fatsoenlijke film meer heeft gemaakt, reken ik mezelf niet meer tot de grote schare fans die hij sinds zijn filmdebuut *Nico/Above The Law* (1988) aan zich wist te binden. Seagal verhuisde als late tiener naar Japan, bekwaamde en verdiepte zich in Aikido, waarin hij na jaren intensieve training één van de hoogst mogelijke niveaus bereikte. Nadat zijn schoonvader overleed, werd hij de eerste niet-Japanner met een Aikido-dojo in Japan. Steven Seagal weet dus hoe hij zijn tegenstanders snel onschadelijk kan maken en laat dat vooral in zijn vroege films volop zien. Hoe gemakkelijker films als *Nico* (1989), *Hard To Kill* (1990) en *Out For Justice* (1991) ook zijn, het zijn slechts competente popcornfilms voor de VHS-markt. Seagals beste films zijn ironisch genoeg die waarin hij maar een paar minuten in beeld is en om het leven komt. *Executive Decision* (1996) en *Machete* (2010) behoren tot de beste titels in zijn filmografie. Toch is er één film die het gebruikelijke popcornniveau ontstijgt en dat is *Under Siege*.

Omdat Seagal het niet moet hebben van zijn acteertalent hangt de kwaliteit van zijn films voor een groot deel af aan de ondersteunende cast en die is hier ronduit perfect. Seagal neemt het in *Under Siege* op tegen Tommy Lee Jones, een ervaren acteur die zich specialiseerde in getroebleerde personages en net zijn eerste Oscarnominatie had gekregen voor de rol van de sinistere, gluiperige Thaddeus Clay in Oliver Stones klassieker *JFK*. Gary Busey maakte zijn indrukwekkende filmdebuut als Buddy Holly in *The Buddy Holly Story* waarin hij zelf zong en gitaar speelde en direct een Oscarnominatie kreeg. Vanwege zijn onconventionele uiterlijk was hij in de jaren 80 en 90 vaak te zien in schurkenrollen. Strannix [Tommy Lee Jones] en Krill [Gary Busey] vertegenwoordigen in *Under Siege* twee zijden van dezelfde munt: Strannix is de bedachtzame psychopaat, Krill de impulsieve. De derde troef is Erika Eleniak, die haar filmdebuut maakte in Steven Spielberg *E.T. The Extra-Terrestrial* (1982). Later In 1989 werd Eleniak verkozen als Playboy Miss July en datzelfde jaar werd ze een superster werd dankzij haar hoofdrol in de televisieserie *Baywatch*.

Casey Ryback [Steven Seagal] is scheepskok op de USS Missouri, een slagschip dat opereerde in WO II en tijdens de Golfoorlog. President Bush Sr heeft nu besloten het schip te ontmantelen. De verbitterde commandant Krill [Gary Busey] gebruikt een verrassingfeest voor kapitein Adams [Patrick O'Neal] om zich te wreken voor het ontnemen van zijn commando van USS Missouri. Hij haalt een bluesband aan boord om de bemanning te vermaken. De band is slechts een dekmantel voor harmonicaspeler Strannix [Tommy Lee Jones], die met zijn handlangers de volledige bemanning overmeestert en opsluit in het vooronder. De enige uitzondering is Ryback die na een eerdere confrontatie met Krill is opgesloten in een koelcel. Ter voorbereiding op deze operatie heeft Krill de volledige bemanning doorgelicht maar Rybacks dossier is geheim. Daarom weet aan boord dat hij een lid was van Black Ops en gespecialiseerd is in gevechtstechnieken en survivalstrategieën. Strannix heeft een soortgelijke achtergrond maar de FBI probeerde hem te liquideren omdat hij te onberekenbaar was geworden. Strannix wist heelhuids te ontsnappen en is uit op wraak. Daarom gebruikt hij de nucleaire wapens en de bemanning als chantagemiddel. Hij dreigt de bemanning te verdrinken

en nucleaire wapens af te vuren op Hawaï. Natuurlijk weet Ryback te ontsnappen uit zijn koelcel en verzamelt hij een aantal verstopte bemanningsleden om hem te helpen. Erika Eleniak speelt (hoe toevallig) Playboys Miss July 1989 Jordan Tate. Zij is aan boord om tijdens de surprise party uit een taart te springen en een striptease te doen. Ze kreeg last van zeeziekte en iemand gaf haar pillen waardoor ze zo diep in slaap viel dat ze niets heeft meegekregen van de gijzeling en ongemerkt en totaal vergeten in de taart is achtergebleven. Ryback vindt haar bij toeval en hoewel hij haar liever op een veilige plek wil achterlaten concludeert Jordan al snel dat ze nergens veiliger is dan achter Ryback.

Een goed scenario in geen vanzelfsprekend bij actiefilms, dus dit is een uitzondering die de regel bevestigt. De potentiële ongeloofwaardigheden zijn voorzien van een aannemelijke verklaring. De kapitein zit eigenlijk helemaal niet op een feestje te wachten. Hij laat zich overhalen omdat hij zijn trouwe bemanning niet teleur wil stellen en ze de kans wil geven om op een positieve manier afscheid te nemen. Hij heeft geen reden om zijn bemanning te wantrouwen en beschikt over genoeg verantwoordelijkheidsgevoel om te eisen dat de bewaking van het schip gehandhaafd blijft. Dat Krill niet weet dat Ryback een ex-Navy SEAL is, komt doordat Ryback zijn status is kwijtgeraakt als gevolg van insubordinatie. Dat verklaart tevens waarom hij alleen maar eenvoudige baantjes in de marine kan aannemen, zoals die van scheepskok. De kapitein heeft Ryback aangesteld als blijk van respect en waardering en bewaart Caseys dossier op een geheime plek. Seagal verkleed als scheepskok is minstens zo hilarisch als Gary Busey in vrouwenkleding en Tommy Lee Jones heeft het zichtbaar naar zijn zin als de duivelse Strannix, een intelligente psychopaat en een geduchte fysieke tegenstander. De slotconfrontatie tussen Strannix en Ryback is het hoogtepunt van deze spannende actiefilm. *Under Siege* is een aangename combinatie van spanning, actie en humor en bewijst dat Steven Seagal wel degelijk kan schitteren, als het materiaal maar aansluit op zijn talenten en niet te veel vraagt van zijn acteercapaciteiten.

Air Force One (1997)

Genre: Actie

Cast: Harrison Ford, Gary Oldman, Glenn Close, Wendy Crewson, Liesel Matthews e.a.

Regie: Wolfgang Petersen

De filmgeschiedenis kent slechts enkele acteurs die door de combinatie van uitstraling, persoonlijkheid en professionele reputatie een imago hebben weten op te bouwen waardoor ze maar in beeld hoeven te verschijnen om gezag, betrouwbaarheid en integriteit uit te stralen. Harry Carey, een van de grootste westernsterren uit de jaren 10 en 20, grossierde op late leeftijd in rollen als hooggeplaatste officieren bij de politie of het leger of, in *Mr Smith Goes To Washington*, als president van de Amerikaanse senaat. Henry Fonda (*My Darling Clementine; 12 Angry Men; The Longest Day*) en Spencer Tracy (*State Of The Union; Judgment At Nuremberg; Inherit The Wind*) hadden hetzelfde effect op de kijker. Wie in de jaren 90 een thriller wilde maken met een Amerikaanse president als actieheld, kon zich geen betere acteur wensen dan Harrison Ford die het grote publiek destijds associeerde met drie iconische rollen: Han Solo, Indiana Jones en Jack Ryan. Dat Ford een passie had voor vliegtuigen en een vliegbrevet had, is een aangename bonus in deze klassieker in het vliegtuigkapingsgenre. De filmgeschiedenis kent ook een aantal acteurs die zich door soortgelijke persoonlijke kwaliteit een imago wisten aan te meten als de ultieme schurken. In de jaren 10 en 20 was de in Oostenrijk geboren Erich von Stroheim (*The Unbeliever, The Hun Within, Blind Husbands*) de ideale schurk, vaak als een gluisperige Duitse officier. Robert Newton [*Oliver Twist; Treasure Island; Blackbeard, The Pirate*] is een van de meest geïmiteerde acteurs. Ook Boris Karloff (*Frankenstein; The Walking Dead; Bedlam*), Bela Lugosi (*Dracula; Murders In The Rue Morgue; The Wolf Man*) en Christopher Lee (*Dracula; The Man With Golden Gun; Lord of the Rings*-trilogie) waren geknipt voor schurkenrollen. Een schurk die het opneemt tegen Harrison Ford moet van goeden huizen komen en Petersen kon zich gelukkig hebben geprezen met Gary Oldman, een alleskunner die destijds als Lee Harvey Oswald (*JFK*), Dracula (*Bram Stoker's Dracula*) en de megalomane, corrupte agent Stansfield (*Leon*) in het geheugen gegrift stond. Met Wolfgang Petersen (*Das Boot; In The Line Of Fire; Outbreak*) als regisseur, had dit drie belangrijke ingrediënten voor een klassieker. En *Air Force One* stelt geen moment teleur.

President James Marshall [Harrison Ford] heeft zijn standpunt van 'zero tolerance' met betrekking tot terrorisme waar gemaakt door een operatie goed te keuren waarmee Special Forces in samenwerking met Russische eenheden de brute dictator Radek [Jurgen Prochnow] van Kazachstan heeft gevangen. Na een opmerkelijke toespraak in Moskou keert de president met zijn vrouw [Wendy Crewson] en dochter [Liesel Matthews] aan boord van *Air Force One* terug naar Washington. Onderweg slaagt één van de beveiligers erin een groep vermomde aanhangers van Radek aan boord te krijgen. Met hulp van hun insider krijgen de

terroristen toegang tot de wapenkast van de geheime dienst. Ze gijzelen zowel de First Lady als de staf van de President. Volgens protocol dient Marshall via een ontsnappingsmodule het vliegtuig te verlaten. Maar ja, deze president heeft een militaire achtergrond en kan het niet over zijn hart verkrijgen om zijn gezin en zijn personeel aan hun lot over te laten. Hij blijft aan boord en zolang niemand dat kan hij de handlangers van Egor Korshunov [Gary Oldman] verrassen. Maar zolang de Vice President [Glenn Close] daar niet van op de hoogte is, heeft Egor alle troeven in handen.

Op papier is *Airforce One* erg onwaarschijnlijk, maar de makers verzekerden zich er in ieder geval van dat de sets zo authentiek mogelijk waren. Het scenario zet de president neer als iemand die constant beslissingen moet maken die het verschil kunnen maken tussen leven en dood. Dat gaat soms om hele kleine dingen die voorkomen dat iemand hem hoort of dat hij sporen achterlaat. Ford neemt je als kijker op knappe wijze mee in het denkproces. Zijn eerste ingeving is vaak ook de onze en de twijfels en emoties zijn van Fords gezicht af te lezen. Dat maakt zijn personage menselijk en gemakkelijk om mee te identificeren. Marshall is geen robot die vanzelfsprekend de juiste keuzes maakt, maar iemand die ook onder grote druk de beste beslissing weet te nemen. De rol van Glenn Close (die indertijd al 5 Oscarnominaties op zak had) is wat ondankbaar, maar ook haar aanwezigheid is een belangrijke schakel. Het zou nog meer dan 20 jaar duren voor Kamala Harris de vrouwelijke Amerikaanse Vice-president werd. In een tijd waarin zwarte acteurs een marginale rol speelden in de Amerikaanse cinema is hun aanwezigheid in belangrijke posities opmerkelijk. Hoewel de computereffecten wat gedateerd zijn, is *Air Force One* nog steeds een buitengewoon plezierige ervaring. Hollywood is altijd goed geweest in het tonen van de VS die het graag wil zijn en Harrison Ford zou ongetwijfeld hoge ogen hebben gescoord als hij zich had gemengd in de Presidentsverkiezingen. De waarheid is uiteraard een stuk weerbarstiger. Om uiteenlopende redenen kan tot nu toe geen enkele 21e-eeuwse Amerikaanse president tippen aan President Ford II. Films hoeven natuurlijk ook geen weerspiegeling van de werkelijkheid te zijn. Wie houdt van actie, spanning en topacteurs in rollen die hun op het lijf zijn geschreven, zit in ieder geval gebeiteld bij *Air Force One*.

Face/Off (1997)

Genre: Actie

Cast: John Travolta, Nicolas Cage, Joan Allen, Alessandro Nivola, Gina Gershon e.a.

Regie: John Woo

Hoewel Hong Kong qua grootte en qua inwoneraantal (ongeveer 7.5 miljoen) tot de kleinere landen behoort, kunnen we de filmindustrie in deze voormalige Britse kolonie al decennialang rekenen tot de top 5 in de wereld. Na de Tweede Wereldoorlog en de communistische overname van China werd Hong Kong de belangrijke leverancier van Chinees gesproken speelfilms in Azië. Het succes van Bruce Lee (in het bijzonder *Enter The Dragon*) opende de deur naar Hollywood voor acteurs en filmmakers. Mede door de opbloeiende videomarkt werden Jackie Chan en Chow Yun-fat internationale filmsterren en een nieuwe generatie filmmakers, vaak opgeleid in het westen, liet zich beïnvloeden door de Amerikaanse cinema. Misdadfilms als *Police Story* (1985), *A Better Tomorrow* (1986) en *City On Fire* (1987) gaven het Amerikaanse misdaadgenre een nieuwe impuls en waren van invloed op bijvoorbeeld Quentin Tarantino (*Reservoir Dogs*, *Pulp Fiction*, *Kill Bill*). Het was dan ook een kwestie van tijd tot Hong Kong een vaste plaats zou veroveren in Hollywood.

John Woo maakte in 1993 zijn Amerikaanse entree met *Hard Target*, een weinig opzienbarend vehikel voor de Belgische actiester Jean-Claude Van Damme. Maar *Face/Off* betekende zijn Amerikaanse doorbraak. De films van Woo zijn direct herkenbaar: een gekwelde, meedogenloze hoofdpersoon; een verhaal over loyaliteit en verraad; gestileerde, gewelddadige actiescènes met een vleugje religieuze symboliek. De eigenzinnige Nicolas Cage had zijn naam gevestigd met zijn Oscarwinnende rol in tranentrekker *Leaving Las Vegas* (1995) en deed er sindsdien alles aan om te ontsnappen aan het imago van de romantische held. Met *The Rock* (1996) en *Con Air* (1997) liet hij zien dat hij ook prima uit de voeten kon in actiefilms, maar *Face/Off* is de eerste film sinds *Leaving Las Vegas* waarin hij zich van zijn meest uitzinnige kant laat zien. John Travolta brak wereldwijd door dankzij zijn legendarische rol als Tony Manero in *Saturday Night Fever* maar in de jaren 80 raakte hij in de vergetelheid. Dankzij het verrassende succes van de (bij nader inzien bizarre) filmserie *Look Who's Talking* (1989-1993) maakte hij een bescheiden comeback en dankzij een hoofdrol in *Pulp Fiction* (1992) werd hij definitief een ster in het misdaadgenre. *Face/Off* is een heerlijk acteerduel tussen twee grote namen maar nieuwe gezichten in het actiegenre.

Castor Troy [Nicolas Cage] is een meedogenloze, psychopathische moordenaar die 6 jaar geleden zijn aartsvijand rechercheur Sean Archer [John Travolta] probeerde te liquideren. Sean overleefde de aanslag maar zijn zoon kwam daarbij om het leven. Verscheurd door verdriet om de dood van zijn zoon en gevoed door zijn haat voor Castor is Sean sindsdien obsessief bezig met een klopjacht waarbij meerdere collega's zijn gesneuveld. Wanneer Sean zijn aartsvijand Castors eindelijk weet te ppgtm belooft hij zijn echtgenote Eve [Joan Allen] dat alles gaat veranderen. Maar dan blijkt Castor met hulp van zijn broer een biologische tijdbom te hebben geactiveerd dat over enkele dagen tot ontploffing zal komen en tienduizenden mensen het leven zal kosten. Sean ondervraagt Castors vriendin Sasha [Gina Gershon] en diens broer Dietrich [Nick Hassler], maar die zwijgen als het graf en weten mogelijk niets over de bom. De enige die een ramp kan voorkomen is Castors broer Pollux [Alessandro Nivola], maar omdat hij niet weet wat er met Castor is gebeurd zwijgt hij als het graf zolang hij zijn broer niet mag zien. Dr. Hollis Miller [CCH Pounder] blijkt in het diepste geheim een troef achter de hand te hebben. Castor wordt kunstmatig in leven gehouden en Dr. Walsh [Colm Feore] kan met behulp van de modernste medische technieken Seans gezicht chirurgisch (en tijdelijk) laten vervangen door dat van Castor. Sean moet dan als Castor naar de zwaarbewaakte gevangenis waar Pollux vast zit en de locatie van de bom achterhalen. Dat lukt hem, maar in de tussentijd is Castor ontwaakt uit zijn coma. Zijn handlangers hebben alle betrokken medici geronseld om hem het gezicht van Sean Archer te geven. Nadat Castor iedereen die op de hoogte was van de operatie uit de weg heeft geruimd, weet niemand van de gezichtsverwisseling. Sean moet dus op eigen houtje zien te ontsnappen en hopen dat hij zijn echtgenote Eve [Joan Allen] kan overtuigen van wat er is gebeurd. Castor maakt ondertussen gebruik van zijn nieuwe identiteit om uit te groeien tot een held door de bom “op wonderbaarlijke wijze” te lokaliseren en te ontmantelen. Natuurlijk verzint hij een “deal” waardoor zijn broer op vrije voeten komt en profiteert hij van zijn ‘plichten’ als echtgenoot en als vader van Seans tienerdochter Jamie [Dominique Swain].

Hoewel de 3D-technologie nu zo ver is gevorderd dat we van bijna alles een exacte replica kunnen printen, blijft *Face/Off* een krankzinnig verhaal, maar daar kun je je zonder problemen overheen zetten. De belangrijkste reden is dat Travolta en Cage vol overtuiging en met zichtbaar plezier in elkaars huid kruipen. Castor Troy is aangenaam over the top, zo blijkt al in de bizarre openingsscène en Travolta gaat flink aan de haal met dit uitzinnige personage. De eerste scène waarin Cage de rol speelt van Sean Archer die Castor Troy nadoet (volg joe het nog?) is een knap staaltje acteerwerk en Travolta steelt de show wanneer hij (als Castor Troy die Sean Archer nadoet) ‘zijn’ familie voor het eerst ontmoet. Een ander hoogtepunt komt wanneer Travolta en Cage voor het eerst oog in oog met elkaar komen te staan sinds de operaties. Het scenario van *Face/Off* heeft bovendien oog voor de psychologische effecten van het feit dat je opeens het gezicht van je meest gehate vijand in de spiegel ziet en moet doen alsof aartsvijanden van weleer je vrienden zijn. Hoogtepunt is de shoot-out tegen het einde waarin Castor en Sean met getrokken pistool aan weerszijden van een dubbele spiegel staan. Woo’s visuele stijl komt tot uiting in stijlvol slow motion, bijvoorbeeld in de scène waarin Castor met zijn lange, in de wind wapperende jas uit een auto stapt en in het opzichtige religieuze symbool van de duiven tijdens de finale. Net als de actie en het acteerwerk is de visuele stijl zo nu en dan over the top, maar dat past allemaal in deze sterk geacteerde, adembenemende achtbaanrit die nog steeds tot de toppers in het genre behoort.

The Raid: Redemption/Serbuan Maut (2011)

Genre: Actie

Cast: Iko Uwais, Joe Taslim, Ray Sahetapy, Donny Alamsyah, Yayan Ruhian e.a.

Regie: Gareth Evans

Hoewel er sinds *Enter The Dragon* en de dood van Bruce Lee behoorlijk wat martial arts kampioenen succesvol de overstap naar films hebben gemaakt, zijn er maar weinig geweest die een vergelijking met de onbetwiste vader van de moderne martial arts-film hebben doorstaan. Hong Kong-grootheden als Chow Yun-fat (*Crouching Tiger, Hidden Dragon; A Better Tomorrow; City On Fire*) Jet Li (*Once Upon A Time In China; Kiss Of The Dragon; Fearless*) en (vooral) Jackie Chan (*Drunken Master; Police Story; Rumble In The Bronx*) wisten veel respect af te dwingen en werden international sterren. Helaas is het actiegenre gereduceerd tot B-genre dat ook in Nederland gebruikt wordt om de programmering van commerciële zender op te voelen. Zelden verschijnt er een werkelijk memorabele actie film. En dat is de werkelijk adembenemende, snoeiharde Indonesische actiethriller *The Raid: Redemption* van de in Wales geboren filmmaker Gareth Evans. Evans' eerste film was *Samurai Monogatari*, een korte film over een Samurai die wacht op zijn executie. Hij maakte de film in het Japans met Japanse studenten aan Cardiff University, Na zijn speelfilmdebuut *Footsteps* ging Evans

naar Indonesië om te werken aan een documentaireserie over de lokale cultuur. Daar leerde hij Rangga Maya Barack kennen die zijn echtgenote werd en uitvoerend producent was van *The Raid: Redemption*. Als onderdeel van de documentaireserie bezocht Evans de Silat school van Iko Uwais, die in de voetsporen van zijn opa (een grootmeester in Silat) was getreden en in 2005 nationaal kampioen in deze typisch Indonesische vorm van martial arts was geworden. Evans haalde Uwais over om zich aan te sluiten bij zijn filmmaatschappij voor de hoofdrol in *The Raid: Redemption*. Iko Uwais kun je met een gerust hart beschouwen als het Indonesische antwoord op Bruce Lee.

Evans verspilt niet meer dan 10 minuten aan de opzet van het verhaal en de personages. Rama [Iko Uwais] neemt afscheid van zijn hoogzwangere vrouw en bereidt zich mentaal en fysiek voor op een levensgevaarlijke missie. Hij heeft maar vier woorden nodig om duidelijk te maken dat deze operatie voor hem een persoonlijke dimensie heeft: "I'll bring him back." Rama maakt onderdeel uit van het SWAT-team onder leiding van sergeant Jaka [Joe Taslim] dat op bevel van luitenant Wahyu [Pierre Gruno] een appartementencomplex met 15 etages moet ontzetten. Al tien jaar zetelt de meedogenloze drugs crimineel Tama Riyda [Ray Sahetapy] daar zonder inmening van de politie. Het gebouw wordt bevolkt door mensen die goedschiks of kwaadschiks afhankelijk zijn van Tama en herbergt bovendien een drugs slab dat wordt bewaakt door levensgevaarlijke criminelen. De eerste vijf etages weet het team snel en onopgemerkt te ontruimen. Op de zesde etage gaat het mis wanneer iemand erin slaagt Tama te waarschuwen. Die looft via de intercom een flinke beloning uit voor degenen die de indringers uit de weg weten ruimen. Wanneer een van zijn gevaarlijkste handlangers de vijfde etage weet te heroveren zitten Rama en zijn team in de val.

Veel actiefilms (waaronder die met James Bond en Ethan Hunt) besteden veel meer tijd aan een proloog, een uitgebreide uitleg van de missie en de personen met wie ze te maken krijgen. Evans weet dat op slimme wijze terug te brengen tot het absolute minimum. De introductie van Tama bestaat uit de gruwelijke executie van vijf gijzelaars waarbij hij een sadistisch psychologisch spelletje speelt met de laatste van het stel. Het is meer dan genoeg om Tama neer te zetten als een van de meest memorabele en indrukwekkende schurken van de 21^e eeuw. Misschien verwacht je dat het vanaf dat moment non-stop actie is, maar dat is zeker niet zo. Een van de kwaliteiten van Evans is dat hij explosieve actie afwisselt met momenten van soms haast ondraaglijke spanning, bijvoorbeeld wanneer Rama zich moet verschuilen achter een holle muur die meerdere keren met een machete wordt doorboord. De balans tussen spanning en actie zorgt zonder meer voor een constante adrenalinerush. Door die twee elementen af te wisselen en enkele plotwendingen toe te voegen wordt het nooit vermoeiend en zeker niet vervelend. Iko Uwais maakt grote indruk in de vechtsènes die op soms onnavolgbare wijze in beeld zijn gebracht door Matt Flannery en Dimas Imam Subhono. Het idee dat een man het kan opnemen tegen een heel leger van goed getrainde vechtersbazen grenst natuurlijk aan het geloofwaardige, maar wie houdt van het actiegenre zal dat absoluut een worst wezen. De kans is vrij groot dat je halverwege de film al naar adem zit te happen en dan staat je nog formidabele climax te wachten waarin Rama het opneemt tegen Mad Dog [Yayan Ruhian], Tama's persoonlijke lijfwacht. Kijk wel de oorspronkelijke, Indonesisch gesproken versie.

ANIMATIEFILM

“A movie made up of a series of slightly different drawing of people, animals and objects that make them appear to move”

Bron: Cambridge Dictionary

The Adventures Of Prince Achmed (1926)

Snow White & The Seven Dwarfs (1936)

Animal Farm (1954)

Yellow Submarine (1968)

Watership Down (1978)

Akira (1988)

Toy Story (1995)

South Park: Bigger, Longer, Uncut (1999)

Up (2009)

The Lego Movie (2014)

The Adventures Of Prince Achmed (1926)

Genre: Animatie

Regie: Lotte Reiniger, Carl Koch

Filmhistorici beschouwen de Belg Joseph-Antoine Plateau als de uitvinder van de animatiefilm. Hij ontwierp in 1832 de Phenakistoscope, een kartonnen schijf met een serie tekeningen die, als je de schijf voor de spiegel ronddraaide, levensechte bewegingen leek te maken. De Phenakistoscope was een voorbeeld van de 'persistence of vision' die de basis vormt van de filmkunst. 'Persistence of vision' is waardoor onze hersenen de geprojecteerde frames van een film zo verwerkt dat de illusie van beweging bestaat. Plateaus uitvinding was zeer populair onder kinderen maar bestond uit slechts een handjevol tekeningen. Anderen bouwden voort op de mogelijkheden van de Phenakistoscope maar pas in 1891 vond de eerste voorstelling met geprojecteerde animaties plaats in Parijs. Emile Reynauds 'Pantomimes Loumineuses' duurde 15 minuten. Het spreekt voor zich dat de doorbraak van de filmcamera drie jaar later de animatiekunst op zijn kop zette. Omdat een animatiefilm frame voor frame moest worden geïllustreerd, was het maken er van een zeer tijdrovende bezigheid. *The Adventures Of Prince Achmed*, de oudste nog bestaande avondvullende animatiefilm, verscheen dan ook pas in 1926 en is gemaakt door twee mensen met passie voor hun vak en een innerlijke drang om een verhaal te delen. Lotte Reiniger begon op zesjarige leeftijd al met het maken van silhouetten: figuurtjes die met een mechanisme konden bewegen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog studeerde ze aan de theaterschool van de legendarische Max Reinhardt. Haar filmdebuut maakte ze als titelontwerper voor Paul Wegener. Haar meest in het oog springende bijdrage is een droomsequentie in Siegfried, het eerste deel van Fritz Langs beroemde verfilming van *Die Nibelungen*. Ze ontdekte hoe ze film en silhouetten kon combineren om een verhaal uit te beelden. Die combinatie was nog nooit op grote schaal geprobeerd en Reiniger werkte met Carl Koch (met wie ze in 1921 trouwde) aan het verbeteren van de techniek. Met een crew van 5 mensen werkten Reiniger en Koch drie jaar lang onafgebroken (en vaak tot diep in de nacht) aan een bewerking van "De Verhalen Van 1001 Eén Nacht". Hoewel *The Adventures Of Prince Achmed* in een aantal voornamelijk filmtheaters draaide, was het geen groot succes. Reiniger en Koch waren hun tijd vooruit, maar dat kon ze niet deren. Liefde voor het werk was altijd de belangrijkste drijfveer. Decennia later kregen Reiniger en Koch asnog erkenning voor hun revolutionaire werk en deze animatieklassieker heft nog niets van zijn magie verloren.

De onderdanen van de kalief lopen uit om hem te eren op zijn verjaardag. Volgens goed gebruik betaalt de kalief voor de optredens en de cadeaus van zijn onderdanen met muntstukken. Een Afrikaanse magiër heeft een paard betoverd waardoor het kan vliegen. Hij haalt de kalief over om hem te betalen met de hand van zijn dochter Dinarsade. Haar broer Achmed springt voor haar in de bres maar de tovenaars verzint een list. Hij laat Achmed een proefritje maken op het paard zonder hem te vertellen hoe hij het kan laten landen. Wanneer Achmed het mechanisme ontdekt is hij al hopeloos verdwaald. Op het eiland Wak-Wak ontmoet Achmed elffenprinses Peri Banu en de twee worden verliefd op elkaar. Wanneer ze samen willen vertrekken komen kwade elven in opstand. Achmed neemt het op tegen verschillende monsters en krijgt hulp van Aladdin en de Heks van Vuurberg met wie hij zal proberen zijn zus uit de klauwen van de magiër te bevrijden.

Reiniger bestudeerde nauwkeurig de bewegingen van mensen en van de dieren die voorkomen in het verhaal. Vervolgens moest ze zorgen voor de juiste mechanismes om de handgemaakte figuurtjes mee te laten bewegen. De grootste triomf van *The Adventures Of Prince Achmed* is dat Reiniger er in slaagt de gevoelens van de personages uit te drukken. Daar die personages slechts silhouetten zijn en geen gezichtsuitdrukking hebben moest ze zich volledig beroepen op de mimiek van de figuurtjes. Koch speelde een sleutelrol in de techniek die nodig was om de illusie van diepte te creëren. Dat deed hij door de achtergrond te plaatsen op meerdere lagen glas tussen de camera en het animatiebord. Die techniek zou Walt Disney later perfectioneren in zijn eerste avondvullende tekenfilms. Lotte Reiniger is een van de vele vrouwelijke pioniers in een industrie waarin mannen lange tijd de geschiedenis schreven. Natuurlijk is het wrang dat Reiniger pas na haar dood de erkenning kreeg voor haar sleutelrol in de volwassenwording van de animatiefilm. Zelf heeft ze daar overigens niet wakker van gelegen. Ze bleef volharden in het vertellen van de verhalen die haar aanspraken en waarmee ze kinderen van alle leeftijden vermaakte. Criticasters beschuldigen haar van escapisme, maar wie de moeite neemt om een paar van de tientallen andere animatiefilms die ze heeft gemaakt te bekijken zal onder de indruk zijn van haar inventiviteit en vooral van de liefde voor het medium waar zij haar leven aan wijdde.

Snow White And The Seven Dwarfs (1937)

Genre: Animatie

Cast: Adriana Caselotti, Lucille La Verne, Harry Stockwell, Stuart Buchanan, Pinto Colvig e.a.

Regie: David Hand

Hoewel het op papier door zes anderen werd geregisseerd mag er geen twijfel over bestaan dat *Snow White and the Seven Dwarfs* een Disneyfilm is. Disney's regisseurs waren in feite slechts uitvoerders van een project van Walt Disney waarvan de impact vergelijkbaar is met dat van *The Birth Of A Nation*. De pers bestempelde de plannen voor een avondvullende tekenfilm als "Disney's Folly". Het oorspronkelijke budget was \$ 250.000. Dat liep op tot \$ 400.000 en ook dat bleek niet genoeg. Al snel werd duidelijk dat de toekomst van Disney aan een zijden draadje hing. Mislukking zou het einde betekenen van de studio. Wie kijkt naar de *Merric Melodies* of de *Silly Symphonies* uit de vroege jaren 30 ziet meteen de potentiële valkuilen. Tekenfilms duurden standaard 7 minuten en bestonden uit een stortvloed aan visuele grappen en figuren zonder persoonlijkheid. Je kunt niet genoeg grappen bedenken voor een avondvullende tekenfilm. Mensen kunnen niet zo lang naar al die felle kleuren kijken. Het publiek kan zich niet identificeren met getekende personages. Deze valkuilen moet Disney zien te vermijden en dat vereiste een revolutionaire aanpak. Toch waren er genoeg historische aanwijzingen dat *Snow White And The Seven Dwarfs* een groot succes zou kunnen worden. De Franse pionier Emile Reynaud vertoonde van 1892 tot 1900 een aantal korte animatiefilms in een volgepakt Paris Musée Grévin. Hoewel de populariteit snel afnam door de komst van de eerste "echte" filmcamera wist Reynaud met *Pauvre Pierrot* (1892) al met beperkte middelen personages neer te zetten waar het publiek zich mee kon identificeren. In 1926 bewezen de Duitse animatiepioniers Lotte Reiniger en Carl Koch met *The Adventures Of Prince Achmed* dat je met een goed verhaal en uitmuntende techniek volle zalen kunt trekken. Maar Reiniger en Koch maakten die film met z'n tweeën en Disney wist dat hij voor een avondvullende tekenfilm niet genoeg had aan de 10 mensen waarmee hij in 1928 *Steamboat Willie* (de eerste cartoon met gesproken dialoog) had gemaakt. Disney volhardde en produceerde in de jaren na *Steamboat Willie* tientallen korte filmpjes om zijn droomproject te financieren en zijn staf uit te breiden.

Toen *Snow White And The Seven Dwarfs* op 21 december 1937 in première ging was de staf van Walt Disney Studios uitgegroeid naar 300 mensen. Disney profiteerde van de economische depressie van de jaren 30. In een tijd waarin illustrators en tekenaars bij bosjes hun baan verloren was Disney een zegen voor deze beroepsgroep. Dat betekende dat de allerbeste vakmensen in de rij stonden om voor hem te werken. Het gevolg was een indrukwekkende verzameling van talenten die blij waren dat ze werk hadden en elkaar inspireerden bij het verwezenlijken van Walt Disney's grootste droom. Voor de keuze van het verhaal liet Disney zich inspireren door een jeugdherinnering. Hij werkte in 1916 als krantenbezorger en was door zijn werkgever uitgenodigd voor een speciale filmvoorstelling voor alle krantenbezorgers. De film was *Snow White* en Disney herinnerde zich dat het verhaal alle benodigde ingrediënten had. Hij koos wel voor een sterk vereenvoudigde versie van het sprookje dat de Duitse broers Jacob en Wilhelm Grimm in 1812 hadden gepubliceerd. De meest ingrijpende verandering is het weglaten van de proloog en van Sneeuwwitjes ouders.

Snow White And The Seven Dwarfs begint wanneer Sneeuwwitje [Adriana Caselotti] al een jong volwassen vrouw is. Haar stiefmoeder is de koningin [Lucille LaVerne] en zij krijgt van een magische spiegel [Moroni Olson] dagelijks de bevestiging dat ze (nog steeds) de mooiste in het land is. Maar vandaag krijgt ze niet het antwoord waar ze op hoopt. De spiegel maakt duidelijk dat Sneeuwwitje nu de mooiste in het land is en dat vervult het hart van de koningin met jaloezie. Wanneer ze ook nog eens ziet dat een knappe prins [Harry Stockwell] een serenade brengt aan haar stiefdochter, geeft de koningin een jager [Stuart Buchanan] opdracht om Sneeuwwitje mee te nemen naar het bos en haar te vermoorden. Als bewijs moet hij Sneeuwwitjes hart terugbrengen naar het paleis. De jager kan het uiteindelijk niet over zijn hart verkrijgen en vertelt Sneeuwwitje dat ze zich schuil moet houden in het bos. Daar raakt ze bevriend met de dieren en die leiden haar naar het huisje van de zeven dwergen. Aangezien ze gewend is andermans schoon te maken en andermans rotzooi op te ruimen, begint Sneeuwwitje aan een grote schoonmaak. Moe van al haar inspanningen valt ze in één van de bedden in slaap. Wanneer de dwergen terugkeren zijn ze aangenaam verrast en daarom verwelkomen ze Sneeuwwitje. Ondertussen heeft haar stiefmoeder ontdekt dat Sneeuwwitje nog leeft. Ze verzint een manier om Sneeuwwitje op te sporen en eigenhandig te doden.

Disney was niet volledig doof voor de kritiek en besloot dat zijn hoofdpersonages er zo realistisch mogelijk uit moesten zien. Daarom gebruikte hij de jonge danseres Marge Champion om alle scènes van Sneeuwwitje uit te beelden en liet hij zijn animatoren de gefilmde frames van haar bewegingen frame voor frame natekenen. Die techniek gebruikte hij ook voor de Boze Stiefmoeder, de prins en de dwergen. Het resultaat is dat de

bewegingen van de personages volstrekt overtuigen. Disney combineerde deze pogingen tot realisme met gestileerde en effectieve filmt technieken. Sneeuwwitjes vlucht door het Donkere Woud is een expressionistisch meesterwerkje van animatie, montage en geluid. Samen met Pinocchio's transformatie in een ezel in *Pinocchio* is het nog steeds de meest angstaanjagende scène uit een Disneyfilm. De transformatie van The Evil Queen naar de heks is ook nog steeds effectief genoeg om kinderen de stuipen op het lijf te jagen. Een ander artistiek hoogtepunt is de geliefde *Whistle While You Work*- scène waarin Sneeuwwitje met de hulp van tientallen dieren het huis van de dwergen schoonmaakt. Het liedje is aanstekelijk, maar de scène maakt vooral indruk vanwege de talloze visuele ideeën. De crew moet zich eindeloos vermaakt hebben met brainstormsessies over hoe ze de eigenschappen van een eekhoorn zouden kunnen gebruiken in deze schoonmaakscène. De zeven dwergen kregen herkenbare menselijke kwaliteiten, zodat iedere kijker zich minimaal met één van hen kon identificeren. *Snow White and the Seven Dwarfs* werkt op alle fronten en was in het crisisjaar 1937 de enige film die een positief resultaat behaalde. Belangrijker nog: het betekende het begin van de avondvullende animatiefilm en de huidige animatiefilmindustrie berust op Walt Disney's waanzinnige droom en het ongekende succes van dit meesterwerk.

Animal Farm (1954)

Genre: Animatie

Cast: Maurice Denham, Gordon Heath

Regie: Joy Batchelor, John Halas

Animatie is een geschikt medium om belangrijke of complexe informatie over te brengen op een groot publiek. Winsor McCay was een pionier op het gebied van animatie als propagandamiddel. Deze striptekenaar maakte in 1914 *Gertie The Dinosaur*, een komische film van 12 minuten met een mix van liveaction en animatie waarin hij het publiek kennis liet maken met zijn nieuwste creatie. Het was de eerste animatiefilm die vertoond werd als onderdeel van een reguliere bioscoopvoorstelling. Toen de Verenigde Staten in april 1917 na lang aarzelen besloot de oorlog te verklaren aan Duitsland was de publieke opinie nog altijd verdeeld. De geleidelijke toename voor steun aan de gewapende strijd was voor een belangrijk deel het gevolg van het tot zinken brengen van het schip *Lusitania* door een Duitse U-boot. Aan boord waren 128 Amerikanen waaronder enkele beroemdheden. Winsor McCay werd een belangrijk onderdeel van de propagandamachine met *The Sinking Of The Lusitania* (1918), een melodramatische reconstructie die volwassenen en kinderen op een eenvoudige, indringende manier duidelijk maakte waarom de VS zich moest mengen in de oorlog. De film droeg bij aan blijvende steun voor een strijd ver van huis. Geen wonder dat animatie ook tijdens de Tweede Wereldoorlog een sleutelrol speelde in de propaganda oorlog. Joy Batchelor en haar Hongaarse echtgenoot John Halas hadden al enkele jaren samen gewerkt toen de Britse regering ze inhuurde om tekenfilms te maken met publieke informatie of propaganda. Ze hadden al honderden informatie- propaganda- en reclamefilmpjes gemaakt toen Louis de Rochement ze vroeg om George Orwells bestseller 'Animal Farm' te verfilmen. Deze fabel was een verwerping van de communistische ideologie en de hypocrisie van de machthebbers. De boerderij uit de titel staat symbool voor de Sovjet-Unie. Gezien het schrikbewind dat Stalin in de jaren 50 voerde, was de angst voor het communisme op een hoogtepunt gekomen. *Animal Farm* was ideale propaganda en Joy Batchelor en John Halas waren de ideale mensen om dat naar het grote scherm te vertalen.

Farmer Jones (tsaar Nicholas II) is de eigenaar van een boerderij waar de onvrede onder de dieren toeneemt. Jones zorgt slecht voor zijn vee en als hij dronken uit het plaatselijke café komt, mishandelt hij ze soms. Het oude zwijn Old Major (Karl Marx) nodigt alle dieren uit voor een geheime bijeenkomst waarin hij vertelt over een toekomst waarin ze het zelf voor het zeggen hebben. Samenwerken, solidariteit en eerlijk delen leiden tot een zorgeloze toekomst. Met zijn toespraak geeft Old Major de dieren hoop, maar even later sterft hij. Het duurt niet lang voor de dieren zich met zijn allen keren tegen Farmer Jones en hem verjagen. 'Animal Farm' is geboren en de droom van Old Major lijkt werkelijkheid te worden. Twee varkens met contrasterende persoonlijkheden nemen de leiding. Snowball (Lev Trotsky) is de onverschrokken idealist en ontpopt zich als een echte leider wanneer de dieren een tegenaanval van Jones en een aantal bevriende boeren weet af te slaan. Napoleon (Jozef Stalin) blijft in de schaduw en onttrekt zich op sluwe wijze aan de strijd. Onder leiding van Snowball werken de dieren hard om hun droom te realiseren. Ondertussen is Napoleon bezig belangrijke groepen dieren aan hun kant te krijgen, waaronder de intelligente varkens en de sterke en potentieel gevaarlijke waakhonden. Hij verzint een list waarmee hij Snowball letterlijk en figuurlijk uit de weg kan ruimen, de macht kan grijpen. Maar tijdens zijn beweind vertroebelen de idealen van Old Major stukje bij beetje tot er niets meer over is van de oorspronkelijke idealen en Napoleon alle macht naar zich toe heeft getrokken.

Animal Farm was de eerste Britse avondvullende animatiefilm en onderscheidde zich op bijna alle fronten van de standaard die Disney in de voorgaande jaren had gezet. Er zijn wat shots van een jong gansje dat probeert de oudere ganzen te helpen maar ze niet kan bijbenen. Het is de enige luchtige noot in een film die, in tegenstelling tot wat het publiek gewend was, zeker niet bedoeld was voor kinderen en nog steeds niet geschikt is voor de kleintjes. *Animal Farm* moest eigenlijk trouw blijven aan de boodschap en de toon van het boek, maar juist het belangrijkste moment (het einde) is aangepast. De Rochement was ervan overtuigd dat het bioscooppubliek het deprimerende einde van het boek niet zou accepteren en wilde een optimistisch einde. Batchelor en Halas stribbelden tegen maar De Rochement had het voor het zeggen en kreeg zijn zin. Met de kennis van nu over de Sovjet-Unie zou je kunnen zeggen dat hij een vooruitziende blik had.

In het door Disney geregeerde universum van de animatiefilm in de jaren 30 en 40 richtte het genre zich altijd op gezinnen. Disney verstond als geen ander de kunst om films te maken met volwassen thema's die toch toegankelijk waren voor kinderen. In klassiekers als *Pinocchio*, *Dumbo* en *Bambi* speelt de relatie tussen een kind en diens vader of moeder een belangrijke rol. De moderne animatiefilms van Disney/Pixar en DreamWorks Animation richtten zich nog steeds voornamelijk op kinderen, ook al zien de makers erop toe dat er voldoende verwijzingen zijn naar de popcultuur waarin de ouders van die kinderen zijn opgegroeid. *Animal Farm* toont aan dat volwassenen hun kinderen niet nodig hebben om mee te leven met animatiefiguren, zelfs als die niet kunnen praten. De scène waarin Boxer wordt afgevoerd naar de lijmfabriek is nog altijd hartverscheurend en ook de sequentie waarin de dieren door een gebrek aan voedsel zichtbaar aftakelen is indrukwekkend. De 'volwassen' animatiefilm is gelukkig nog altijd springlevend, vooral in Azië en Europa. *Animal Farm* maakte de weg vrij voor dit nog altijd populaire subgenre.

Yellow Submarine (1968)

Genre: Animatie

Cast: Paul Angelis, John Clive, Geoffrey Hughes, Peter Batten, Dick Emery e.a.

Regie: George Dunning

Wie terugkijkt om de jaren 60 kan simpelweg niet om The Beatles heen. Met hun muziek, brave imago en aanstekelijke humor wisten ze de harten te veroveren van ouders én kinderen. In eigen land hadden ze stevige concurrentie, vooral (maar niet uitsluitend) van The Rolling Stones. In de VS namen ze het op amicale wijze op tegen The Beach Boys. Deze drie bands hebben elk een sleutelrol gespeeld in de ontwikkeling van popmuziek maar The Beatles heeft de meeste invloed gehad op de popcultuur. De films die ze maakten waren net zo fris en vernieuwend als de albums 'Revolver' en 'Sgt Pepper's Lonely Hearts Club Band'. *A Hard Day's Night* (1964) was een mix van documentaire en fictie. Alun Owen schreef een scenario dat gebaseerd was op de dagelijkse waanzin waar John, Paul, George en Ringo dagelijks mee te maken hadden en maakte er een milde parodie van. De beelden van horden fans die de jongens belagen zijn echt, evenals de regeltjes waar ze zich aan moeten houden. Het verhaaltje rondom Pauls speelse grootvader is een verzinsel en sommige verbeeldingen van de realiteit zijn in scène gezet. Revolutionair was het idee om de liedjes te integreren in het verhaal. *A Hard Day's Night* was daarmee een voorbode van de videoclip.

Minstens zo revolutionair was *A Yellow Submarine*, de eerste avondvullende Britse animatiefilm sinds *Animal Farm* (1954). Het omarmde de cultuur van de jaren 60 en veranderde de visie op de animatiefilm voorgoed. Op 29 augustus 1966 gaven The Beatles hun laatste officiële concert. Het succes van het album 'Revolver' en enthousiasme over de manier waarop ze dat hadden gemaakt, deed de band besluiten om zich volledig te wijden aan studiowerk. Dat resulteerde in 'Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band' (1967), volgens velen het beste album aller tijden. Film was voor The Beatles een logisch alternatief om hun muziek aan het publiek te presenteren, maar met *Yellow Submarine* hadden ze persoonlijk niet veel te maken. Uitgangspunt van het verhaal was het gelijknamige liedje (gezongen door Ringo!) over een groepje dat zich aansluit bij de kapitein van een onderzeeboot en naar een wonderlijke wereld reist. Een flinterdun basisgegeven dat moest worden uitgewerkt tot een avondvullende film en dat ging niet van een leien dakje.

Superschurk Chief Blue Meanie [Paul Angelis] heeft zijn zinnen gezet op Pepperland. Lord Mayor [Dick Emery] ontsnapt aan een aanval en reist met zijn gele onderzeeboot naar Pepperland om de bewoners te waarschuwen voor wat ze te wachten. De eerste die hij tegenkomt is Ringo [Paul Angelis]. Die roept uiteraard de hulp in van John [John Clive], George [Paul Angelis] en Paul [Geoffrey Hughes]. *Yellow Submarine* is in feite een aantal sketches, losjes verbonden als ontmoetingen en avonturen tijdens een reis naar Pepperland. Elke episode eindigt met één van de vier liedjes die The Beatles speciaal voor de film opnamen: "It's All Too

Much”, “Only A Northern Song”, “Hey Bulldog” en “All Together Now”. Aan het einde verschijnen de echte John, Paul, George en Ringo om het publiek uit te nodigen voor een singalong van “All Together Now”.

Uitgangspunt van *Yellow Submarine* was dat het niet moest lijken op een cartoon maar ook niet al te realistisch mocht zijn. De keuze voor de Art Director was dan ook cruciaal. Het werk van de Tsjechisch-Duitse illustrator Heinz Edelmann was precies wat de makers voor ogen hadden, ook al vanwege zijn enorme verbeeldingskunst en levendige kleurgebruik. Edelmannen integreerde de visuele elementen van popart en de psychedelische subcultuur in de fantastische wereld van Pepperland. Die keuze maakte van de animatiefilm (die zich in de jaren 60 vooral was gaan richten op kinderen) opnieuw een volwassen medium. De surrealistische beelden, de bizarre figuren en de grenzeloosheid van de menselijke fantasie zien we ook in de beroemde animaties die Terry Gilliam vanaf 1969 maakte voor ‘Monty Python’s Flying Circus’. Kinderen zullen genieten van de kleurrijke personages, muziekliefhebbers van de geweldige soundtrack van *Yellow Submarine*. Liefhebbers van kunst en animatie kunnen hun hart ophalen aan de vele verwijzingen naar kunstenaars en kunstwerken. Voor “Eleanor Rigby” lieten leden van de crew zich filmen. De oudere man met de hond is de eigenaar van de pub waar de crew tijdens de opnames regelmatig kwam. Met behulp van Rotoscope, een techniek die Disney in de jaren 30 had geperfectioneerd voor *Snow White and the Seven Dwarfs*, werden die live-action beelden omgezet in ontroerende animaties. Diezelfde techniek komt terug in het visuele hoogtepunt “Lucy In The Sky With Diamonds”. Hierdoor zijn de bewegingen van de menselijke figuren volstrekt natuurlijk. Door het gebruik van filters ontstaat het surrealistische, psychedelisch effect dat was bedoeld. *Yellow Submarine* is een perfecte cocktail van kunstvormen en nog altijd een genot voor jong en oud.

Watership Down (1978)

Genre: Animatie

Cast: Richard Briers, John Hurt, Michael Graham Cox, Simon Cadell, Roy Kinnear e.a.

Regie: Martin Rosen

Bij *Watership Down* denkt bijna iedere 50-plusser aan ‘Bright Eyes’ van Art Garfunkel en “die zielige film met die konijntjes”. *Watership Down* was wereldwijd een kritisch en commercieel succes, ook al voordat ‘Bright Eyes’ in april 1979 de Top 40 bestormde en de op twee na grootste hit van dat jaar werd. Het succes van dat liedje zorgde ervoor dat de bioscopen opnieuw volstromden met publiek dat deze bijzondere animatiefilm alsnog bezocht. *Watership Down* staat in de filmannalen als één van de beste animatiefilms die niet door Disney is geproduceerd. Dat komt door de technische en inhoudelijke kwaliteit, maar ook doordat het breekt met enkele ongeschreven regels van de animatiefilm. Om te beginnen speelt *Watership Down* zich niet af in een sprookjesachtige, geromantiseerde wereld. Het blijft trouw aan het gelijknamige boek van Richard Adams waarop het is gebaseerd en speelt zich af op bestaande locaties die sindsdien overigens nauwelijks zijn veranderd. Ter voorbereiding nam regisseur Martin Rosen zijn tekenaars mee naar die locaties. Hij liet ze foto’s maken waarmee ze de beelden en de sfeer van de omgeving zo nauwkeurig mogelijk konden nabootsen. Een ander verschil met Disney is het feit dat de konijnen er uitzien als echte konijnen. Ze hebben niet de expressieve, maar veel te grote ogen van Thumper (Stampertje) in *Bambi* of van Bugs Bunny. Subtiele onderlinge verschillen in uiterlijk, mimiek en gedrag maken het toch mogelijk om de personages van elkaar te onderscheiden. Tenslotte is *Watership Down* erg serieus van toon. Het is een spirituele reis vol gevaren, er is geweld en er vloeit zelfs bloed. De enige humor komt van een gehavende zeemeeuw [Zero Mostel] maar die humor doet nooit geforceerd aan. Bovendien leidt het ons nooit af van de heikele situatie waarin de konijnen zich bevinden. De grote ambities van *Watership Down* worden al duidelijk in de proloog. Die bestaat uit een prachtig getekende surrealistische sequentie waarin Frith [Enholm Elliott], een Godheid voor de konijnen, het mythologische verhaal van het konijn vertelt. “Prince with a thousand enemies [...] digger, listener, runner, Prince with a swift warning.” *Watership Down* sloeg aan bij zowel kinderen als volwassenen. De nadrukkelijke verschillen met de Disney-formule maken het nog steeds een aanrader. Niet alleen voor kinderen van alle leeftijden, maar ook voor volwassenen die de sentimentaliteit van Disney ontgroeid zijn.

In *Watership Down* verlaat een groep konijnen haar konijnenberg op basis van een naar voorgevoel van Fiver [Richard Briers] die zijn vrienden met zijn intuïtie al vaker heeft behoed voor gevaar. Leider Chief Rabbit [Ralph Richardson] negeert de waarschuwing. Desondanks besluiten acht konijnen de mogelijke gevaren te trotseren tijdens een zoektocht naar een nieuwe konijnenberg. Behalve Fiver zijn dat zijn beste vriend Hazel [John Hurt], ex-officier Bigwig [Michael Graham Cox], de sluwe Blackberry [Simon Cadell], de kleine Pipkin [Roy Kinnear], de snelle Dandelion [Richard O’Callaghan], de oude Silver [Terence Rigby] en Violet. Tijdens de zoektocht naar een nieuw paradijs ligt de dood constant op de loer. De konijnen ontmoeten de zonderlinge

Cowslip [Denholm Elliot] die hen uitnodigt om in zijn konijnenberg te overnachten, maar intuïtief slaan ze dat aanbod af. Wanneer ze het grondgebied van de angstaanjagende generaal Woundwort [Harry Andrews] betreden, ontdekken de konijnen dat soortgenoten ook vijanden kunnen zijn. Gelukkig krijgt de groep hulp van Kehaar [Zero Mostell], een zeemeeuw die onder hun bescherming uitrust van zijn reis naar de zee. Als wederdienst bewaakt hij de expeditie vanuit de lucht en waarschuwt hij voor gevaar of potentiële obstakels.

Dit Exodusverhaal, met Fiver als een paranoïde Mozes-figuur, gaat zware thema's niet uit de weg. *Watership Down* toont aan wat de gevolgen zijn van onze omgang met de natuur. De mens dwingt de konijnen om hun heuvel te verlaten en is een natuurlijke vijand geworden. Dat blijkt onder anderen tijdens een poging om voedsel te vergaren bij een boerderij, maar ook bij de onvergetelijke scène waarin de konijnen een autoweg moeten oversteken, een scène die in alle opzichten doet denken aan de dood van Bambi's moeder in *Bambi*. Een modern publiek ziet ook parallellen met het moderne vluchtelingendebat. Je kunt de konijnen zien als een metafoor voor klimaatvluchtelingen die geen permanent veilig onderkomen vinden bij hun soortgenoten en zelfs met de dood bedreigd worden door een bloeddorstige militaire dictator. Het knappe aan zowel het boek als de film is dat volwassenen en (oudere) kinderen die achterliggende boodschap begrijpen. De dubbele dimensie maakt het de moeite waard om *Watership Down* opnieuw te zien. De animatie van dit tijdloze verhaal is effectief, de achtergronden zijn prachtig geïllustreerd en er is een mooie, ingetogen muzikale score. Martin Rosen maakte vier jaar later opnieuw een animatiefilm die gebaseerd was op een boek van Richard Adams. *The Plague Dogs* draait om twee honden die gebruikt worden voor dierenproeven en ontsnappen in de hoop een hondenhemel te vinden. Het is een bewonderenswaardige film maar bevat ook scènes die niet geschikt zijn voor kinderen. Voor volwassenen is het een ingrijpend, hartverscheurend pleidooi voor afschaffing van vivisectie met een deprimerend, hartverscheurend einde. Ook die film is ruim 40 jaar later nog altijd actueel en dat bewijst het grote verschil met de grote Amerikaanse studio's. *Plague Dogs* en *Watership Down* verruilen kleurrijk amusement voor een intellectuele ervaring die je aan het nadenken zet over de moderne wereld, in het bijzonder over onze relatie met de natuur. En houd de zakdoeken bij de hand wanneer die engelachtige, ontroerende stem van Art Garfunkel zijn opwachting maakt in *Watership Down*.

Akira (1988)

Genre: Animatie

Cast: Johnny Yong Bosch, Joshua Seth, Wendee Lee, Robert Buchholz, Jamieson Price e.a.

Regie: Katsuhiro Ôtomo, Kevin Seymour, Sheldon Renan, Wally Burr

De termen Anime en Manga worden vaak door elkaar gehaald, vooral omdat er verschillende definities van bestaan. Japanners gebruiken de term Anime om te verwijzen naar iedere vorm van animatie. In andere landen verwijst het specifiek naar Japanse animatiefilms, meestal met levendige kleuren en personages en vol fantastische (visuele) ideeën. In de westerse cultuur denken we bij Manga aan literaire stripboeken uit Japan, terwijl de term in Japan zelf óók verwijst naar de animatiefilms die daarop zijn gebaseerd. Gelukkig is er geen verwarring over de status van *Akira*. Het is de film waarmee Manga de wereld veroverde. *Akira* begon in 1982 als een literair stripboek (Manga dus) geschreven door Katsuhiro Ôtomo. Uitgever Kodansha publiceerde het in een aantal delen in het Manga-tijdschrift Young. De serie was zo succesvol dat Ôtomo in totaal 120 hoofdstukken schreef met 2000 illustraties verdeeld over 6 boekdelen. Met die illustraties was het storyboard voor een verfilming al grotendeels klaar. Wat resteerde was een bewerking van de oorspronkelijke Manga tot een verhaal met een begin, een einde, een speelduur van ongeveer 120 minuten en zogenaamde 'inbetweeners' om de illustraties met elkaar te verbinden. Ôtomo slaagde erin om het oorspronkelijke verhaal flink in te korten en dat ging onvermijdelijk ten koste van de verdieping van de personages en de setting. Vandaar dat de roep om het volledige verhaal alsnog te verfilmen als een serie tot aan de dag van vandaag voortduurt. Maar Ôtomo's verfilming van het verhaal heeft grote invloed gehad op Manga, Anime en op het Sciencefictiongenre. Zowel op literatuur als film.

Tokio is op 17 juni 1988 verwoest door een nucleaire explosie tijdens de Derde Wereldoorlog. 31 jaar later zoekt een motorbende onder leiding van de arrogante Kaneda [Johnny Yong Bosch] de confrontatie met aartsrivaal 'The Clowns'. Het loopt verkeerd af wanneer Tetsuo [Joshua Seth] verstrikt raakt in een confrontatie tussen politie en demonstrerende studenten. Hij valt van zijn motor omdat hij het lichaam van een net doodgeschoten mysterieuze man niet kan ontwijken. In de verwarring die volgt, geeft Kolonel Shikishima [Jamieson Price] bevel om Tetsuo af te voeren naar een ziekenhuis. Kaneda moet zich verantwoorden op het politiebureau en daar valt hij voor Kei [Wendee Lee], een studente die betrokken was bij de demonstratie. Wanneer één van de demonstranten zorgt voor paniek weet Kaneda met Kei te ontsnappen. Ze besluiten

elkaar te helpen. Kaneda wil weten waar Tetsuo is gebleven en Kei zoekt naar Ryu [Tesshō Genda], een sleutelfiguur in de strijd van de rebellen die ze tijdens de demonstratie uit het oog verloor. Tetsuo blijkt in handen te zijn gevallen van dokter Onishi [Mizuho Suzuki] die hem gebruikt als onderdeel van een experiment dat te maken heeft met de 'Akira' uit de titel.

Tot zover deze lastige poging om het verhaal beknopt samen te vatten. *Akira* is dan ook een film waarbij je de aandacht niet kunt laten verslappen. Het helpt ook niet dat de namen van de belangrijkste personages erg op elkaar lijken. We hebben Kaneda en Kei, maar ook Kai, Kaori en Kiyoko. Gelukkig zijn die personages qua uiterlijk goed van elkaar te onderscheiden, maar je kunt je afvragen waarom Ôtomo het ons niet wat makkelijker wilde maken. Aandacht is vereist en dan is het best te volgen. *Akira* was van grote invloed op ons beeld van het postapocalyptische stadsleven. Eerdere films die zich afspeelden in een wereld na een nucleaire oorlog speelden zich vaak af in afgelegen, desolate omgevingen ver weg van de stad. Ôtomo's stripboeken gingen verder dan het neerzetten van de fysieke wereld. *Akira* toont ook hoe de Apocalyps de sociale structuren heeft beïnvloed, onder anderen door een nieuwe generatie jongeren die zich afkeert van de vorige generatie en de afbrokkeling van het oude systeem van normen en waarden. Dezelfde uitgangspunten prevaleren nog altijd in Anime. Daarnaast was *Akira* het startpunt voor een renaissance in Manga dat zich snel na het verschijnen van deze verfilming stevig verankerde in de westerse popcultuur. Het feit dat de belangrijkste filmdatabases een Top 100 van beste Anime Movies op hun website hebben staan, bevestigt de voortdurende populariteit en het respect voor dit genre. Natuurlijk hebben andere Anime films daar ook een rol bij gespeeld, maar de spreekwoordelijke hype begon met *Akira*.

Toy Story (1995)

Genre: Animatie

Cast: Tom Hanks, Tim Allen, Don Rickles, Jim Varney, Wallace Shawn e.a.

Regie: John Lasseter

De eerste volledig met een computer gemaakte animatiefilm kreeg drie vervolgen en een spin-off (*Buzz Lightyear*), staat in IMDBs Top 100 van hoogst gewaardeerde films en is binnen het genre van de computeranimatiefilm nooit overtroffen, hooguit geëvenaard. Vanzelfsprekend was dat zeker niet. Een besloten vertoning van de eerste scènes was zelfs zo rampzalig dat Disney besloot de productie stil te zetten! John Lasseter, Pete Docter, Andrew Stanton en Joe Ranft maakten deel uit van Pixar, een door Steve Jobs gefinancierde animatiestudio die zich (onder meer geïnspireerd door de Disneyfilm *Tron*) had gestort op computeranimatie. *Tin Toy* (1988) gaat over een speelgoedpoppetje dat probeert te ontsnappen aan een baby die niet al te zachtzinnig met het speelgoed omgaat. Veel ideeën uit dit filmpje van 5 minuten komen terug in *Toy Story*. Omdat Pixar geen ervaring had met avondvullende films volgden ze in het begin de aanwijzingen die hun ervaren collega's bij Disney hun gaven exact op. In de eerste ruwe versie van *Toy Story* was hoofdpersoon Woody een gemenerik die zijn concurrent Buzz uit de weg wil ruimen en daarom zelfs ruzie maakt met de anderen. Wanneer die ontdekken wat Woody heeft gedaan, besluiten ze hem aan te pakken en Slinky roept zelfs op tot een lynchpartij! Het was een naargeestige boel waar niemand gelukkig mee was en dat niet meer te redden leek. Op aandringen van Lasseter kreeg Pixar twee weken de tijd om Disney ervan te overtuigen dat het project te redden was. Lasseter, Docter, Stanton en Ranft keerden terug naar de basis en negeerde de aanwijzingen van hun collega's van Disney. Ze besloten 14 dagen te werken aan de film zoals die volgens hen moest zijn. Ze omringden zich met speelgoed en lieten hun fantasie de vrije loop. Dat zorgde voor de inspiratie en energie die een rampzalige mislukking zouden veranderen in een onbetwist meesterwerk.

Het verhaal draait om het speelgoed van Andy [John Morris] dat zich opmaakt voor twee ingrijpende gebeurtenissen: Andy's verjaardag en een verhuizing. Een verjaardag betekent nieuw speelgoed en nieuw speelgoed betekent dat oud speelgoed misschien wordt weggegeven of weggegooid. Het enige speelgoed dat Andy dit jaar krijgt, is een actiefiguur: ruimtheld Buzz Lightyear [Tim Allen]. Daar is Andy zo gelukkig mee dat Buzz de plaats van cowboy Woody [Tom Hanks] inneemt als zijn favoriete speelgoed. Buzz neemt zichzelf bovendien zo serieus dat hij op gaat in zijn rol als superheld. Woody zoekt naar een manier om zijn status als Andy's favoriete speelgoed te herover. Door een samenloop van omstandigheden komen Woody en Buzz in handen van buurjongen Sid [Erik von Detten] en die gaat niet al te zachtzinnig om met speelgoed. Woody en Buzz zijn op elkaar aangewezen om aan Sid te ontsnappen voordat de verhuiswagen vertrekt.

Het team van Pixar wist dat het een goede film had gemaakt. Ze hadden zich met hart en ziel, maar ook met jeugdig elan en veel plezier op het project gestort. Niemand had echter gerekend op de lovende recensies en de enthousiaste reacties van bioscoopbezoekers van alle leeftijden. De belangrijkste personages maakten bovendien snel onderdeel uit van de popcultuur. Ruimtepionier Edward Aldrin nam een replica van Buzz Lightyear mee naar zijn lezingen. Bij zijn opkomst toonde hij Buzz aan het publiek om vervolgens te zeggen: "This is me". Een perfecte ijsbreker voor toeschouwers van alle leeftijden, maar ook het bewijs dat we *Toy Story* vooral blijven herinneren en omarmen vanwege de personages.

En het zijn de stemacteurs die de personages werkelijk tot leven brengen. Geniet dus ook van de talloze bijrollen en kies je favoriet. John Ratzenberger, die de stem van het varken Hamm voor zijn rekening nam, was tot in lengte van jaren in elke Pixar-film te horen. De stem van de man die in de jaren 80 bekend werd als postcode Cliff in de sitcom 'Cheers' taat in het geheugen van een jonge generatie gegrift als de stem van Pixar. *Toy Story* heeft de filmindustrie voorgoed veranderd, onder anderen vanwege het revolutionaire gebruik van Renderman. In *Tron*, de eerste film die computers gebruikte om live-action na te bootsen, moesten programmeurs elke frame individueel van een code voorzien. De vergelijking met Renderman is te complex om in detail uit te leggen. Pixar zelf maakte een mooie vergelijking tussen MS/DOS en Windows. In MS/DOS moest je de juiste directory intypen en daarna het juiste opstartcommando om een programma te starten. Dankzij Windows kunnen we dat nu doen met een enkele muisklik. Dat is wat Renderman in een notendop betekende voor computeranimatie. James Cameron had Renderman techniek al gebruikt in *The Abyss* (1989) en *Terminator 2: Judgment Day* (1991), maar *Toy Story* overtuigde filmwereld van de mogelijkheden van deze software. Gollum (*Lord of the Rings*) en Davy Jones (*Pirates of the Caribbean*) behoren tot de levensechte ambassadeurs van deze technische innovatie die de filmwereld voorgoed heeft veranderd.

South Park: Bigger, Longer, Uncut (1999)

Genre: Animatie

Cast: Trey Parker, Matt Stone, Mary Kay Bergman, Isaac Hayes, Jennifer Howell e.a.

Regie: Trey Parker

De ambitie van Trey Parker en Matt Stone, de bedenkers van de serie waaruit deze avondvullende animatiefilm is ontsproten, zit niet in de animatie. De animatie van *South Park: Bigger, Longer, Uncut* is net zo sober als in de eerste seizoenen. De later afleveringen van *South Park* zijn vooral door de verbeterde technische mogelijkheden) meer gepolijst dan voorheen. Het idee om *South Park* om te turnen tot een musical klinkt misschien bizar, maar in 1993 hadden Parker en Stone met enig succes voor een appel en een ei de zwartkomische musical *Cannibal: The Musical* gemaakt. Parker schreef hiervoor liedjes als 'The Trapper Song' en 'Let's Build A Snowman' die braken met de conventies van de musical omdat ze nauwelijks van belang waren voor het verhaal. Het breken met conventies en het schoppen tegen heilige huisjes was een belangrijke drijfveer van de makers van *South Park*. Met *Cannibal: The Musical* bewees Trey Parker talent te hebben voor het schrijven van zwartkomische liedjes. Voor *South Park: Bigger, Longer, Uncut* kreeg hij de beschikking over een groter budget en een volledig orkest en daar maakt hij dankbaar en goed gebruik van.

South Park is een zwartgallige maatschappelijke satire op de normen en waarden van 'gewone' Amerikanen. Het bergstadje South Park is een afspiegeling van de Amerikaanse samenleving en een vehikel om politieke, religieuze, ethische en etnische normen en waarden aan de kaak te stellen. Centraal staat de vriendschap tussen vier middelbare scholieren. Stan Marsh is de typische Amerikaanse jongen met een iets te liefhebbende moeder en een goedbedoelende, maar niet al te snuggere vader die zich gemakkelijk laat meeslepen door de waan van de dag. Kyle Broflovski maakt deel uit van een Joodse familie en heeft een strenge, assertieve moeder. Hij is het mikpunt van spot voor Eric Cartman die met zijn jengelige stem vooral aanstootgevende taal spuwt. Cartman is de plaaggeest van de school maar zijn gedrag komt in ieder geval deels voort uit onzekerheid over zijn overgewicht. De vriendengroep wordt gecompleteerd door Kenny McCormick die zijn capuchon altijd zo strak aantrekt dat (bijna) niemand hem kan verstaan. Als lopende grap tijdens de eerste seizoenen stierf Kenny vele doden. Uiteindelijk besloten Parker en Stone besloten hem uit de serie te schrijven. De verhalen in *South Park* draaien vaak om de generatiekloof tussen de kinderen, ouders en andere rolmodellen (waaronder Mr. Garrison) en dat is dan ook het centrale thema van *South Park: Bigger, Longer, Uncut*. Maar in tegenstelling tot de serie reikt het verhaal tot ver buiten de grenzen van South Park.

Het basisverhaal van *South Park: Bigger, Longer, Uncut* is een satire op de internationale bemoeizucht van de Amerikaanse regering. Het schetst ook het meer diepgewortelde probleem dat de samenleving als geheel de oorzaak van problemen met kinderen zoekt bij alles en iedereen, behalve bij zichzelf. Ouders veronachtzamen een van hun belangrijkste taken: het opvoeden van hun eigen kind(eren) door hun gedrag persoonlijk met ze te bespreken. Stan, Kyle, Eric en Kenny weten stiekem een voorstelling van de Terrance & Phillip-film *Asses Of Fire* te bezoeken. Die zit vol grappen over scheten en ander 'immoreel gedrag'. Het hoogtepunt voor de kinderen (en het dieptepunt volgens de ouders) is het liedje met de veelzeggende titel 'Uncle Fucka' dat onvermijdelijk vol vulgaire taal zit en uitmondt in een schetensolo. Style, Kyle, Eric en Kyle zijn zo enthousiast over *Asses Of Fire* dat ze al hun klasgenoten aansporen het te zien. De ouders reageren geschokt wanneer de kinderen na een bezoek aan de film "opeens" grove taal gebruiken. In plaats van hun kinderen hierop aan te spreken, besluiten de ouders onder leiding van Sheila Broflovski een hetze te beginnen tegen de uit Canada afkomstige Terrance & Phillip. Dit loopt zo uit de hand dat er oorlog dreigt te ontstaan tussen de VS en Canada. In een melig zijplot worstelt de gevoelige en zachtvaardige demo Satan met zijn relatie met Saddam Hussein die hem als oud vuil behandelt en alleen uit is op seks. Satan en Saddam zien hun kans schoon wanneer het conflict tussen de VS en Canada uit de hand loopt. Zodra er onschuldig bloed vloeit kunnen ze namelijk onopgemerkt de macht overnemen op Aarde.

De liedjes zijn briljant, een feit dat (onnodig) wordt onderstreept tijdens de aftiteling waarbij we een paar matige coverversies moeten aanhoren. De satire en de humor zijn als vanouds vlijmscherp. Kortom: Trey Parker en Matt Stone waren hier op een creatief hoogtepunt en *South Park: Bigger, Longer, Uncut* was het startschot voor een periode waarin *South Park* zijn draai had gevonden. De seizoenen 4 t/m 7 die zouden volgen zijn de beste uit de serie. *South Park: Bigger, Longer, Uncut* is dan ook een uitstekende introductie in het universum van het bergstadje South Park. Trey Parker en Marc Shaiman wonnen meerdere prijzen voor hun muzikale score en de soundtrack: 'Uncle Fucka' won de MTV-Award voor 'Best Musical Performance', 'Kyle's Mum's A Bitch' was genomineerd voor een OFTA en 'Quiet Mountain Town' kwam in aanmerking voor een Satellite Award. Trey Parker en Matt Stone zijn waarschijnlijk van hun stoelen gevallen van het lachen toen ze hoorden dat 'Blame Canada' door de Academy of Motion Pictures Arts and Sciences voor een Oscar was genomineerd. Mogelijk dat ze zich net als onze helden in *South Park* afvroegen: "What Would Brian Boitano Do?"

Up (2009)

Genre: Animatie

Cast: Edward Asner, Jordan Nagai, Christopher Plummer, Bob Peterson, Delroy Lindo e.a.

Regie: Peter Docter, Bob Peterson

Het idee dat filmstudio's alleen maar uit zijn op blockbusters is onjuist. Natuurlijk hebben ze blockbusters nodig om financieel overeind te blijven, maar de winsten die ze daarmee maken gebruiken ze voor een deel om projecten te financieren waar ze zoveel van houden dat ze bereid zijn verliezen op de koop toe te nemen. Soms blijkt alles op zijn plaats te vallen en is een meesterwerk het gevolg. *Up* is een van de beste animatiefilms van de 21e eeuw en heeft een scène van vier minuten die niemand onberoerd laat. Het onderscheidt zich vooral van andere animatiefilms door het verhaal te vertellen van een bejaarde man. Het bewijst dat je ook succesvolle familiefilms kunt maken over mensen die ouder zijn dan de meeste bioscoopbezoekers. Peter Docter en Bob Peterson, die het scenario schreven, beseften dat ieder bejaard mens de bron is voor een schat van verhalen. Ze stelden zich ten doel om de voorgeschiedenis van de 78-jarige Carl te vertellen in de eerste 30 minuten. Dat uitgangspunt stelde de animators voor een uitdaging omdat ze niet gewend waren om uitgebreide sequenties te maken met hoogbejaarde personages. Als onderdeel van de voorbereiding bracht een aantal van hen veel tijd door in verzorgingshuizen. Ze illustreerden gezichten en bestudeerden de anatomie van senioren en de manier waarop ze bewegen. Het scenario van *Up* bevat bovendien een gevecht tussen de 78-jarige hoofdpersoon en een 90-jarige ontdekkingsreiziger. Zoets was nog niet vertoond, ook niet in een speelfilm. De technische uitdagingen en de vernieuwende invalshoek duidden erop dat Pixar opnieuw de grenzen van het genre aan het verleggen was. Met Edward Asner (*Lou Grant*) en Christopher Plummer (*Cleopatra, The Sound Of Music*) wist Pixar bovendien twee legendarische dinosaurussen uit de film- en televisiegeschiedenis te strikken voor de hoofdrollen. Met de toevoeging van de negenjarige Jordan Nagai als padvinder Russell krijgt het verhaal een waardevolle extra dimensie: dat van een kind op zoek naar een vaderfiguur en een kinderloze man op leeftijd die ontdekt wat (groot)vaderschap inhoudt.

Up begint in de jaren 30 wanneer de pers avonturier en ontdekkingsreiziger Charles Muntz [Christopher Plummer] beschuldigt van fraude. Wetenschappers hebben vastgesteld dat het skelet van zijn laatste vondst, een reusachtige vogel, niet echt is. Muntz zet zijn zoektocht voort en belooft plechtig dat hij pas zal terugkeren als hij een levend exemplaar heeft gevangen. Eén van zijn vele bewonderaars is de dan nog piepjonge Carl Fredrickson [Jeremy Leary]. Die bewondering brengt hem in contact met de levenslustige Ellie [Elie Docter] die ook een fan is van Charles Muntz. Carl en Ellie worden boezemvrienden en die vriendschap leidt tot een lang, gelukkig huwelijk. Dan volgen die vier wonderlijke, magische minuten zonder enige dialoog met de prachtige muziek van Michael Giacchino. Hierin zien we hoe Carl en Ellie samen oud worden, genieten van het leven, hun dromen najagen en samen grote en kleine tegenslagen verwerken. De sequentie eindigt met Ellies fysieke aftakeling en overlijden. Het is voor velen het artistieke hoogtepunt uit het oeuvre van Disney/Pixar en het zal niet snel lukken een soortgelijk moment te creëren.

Maar Carl [Edward Asner] is nu een hoogbejaarde man die weigert zijn huis, waar hij en Ellie al die jaren samen hebben gewoond, op te geven voor een bouwproject. Wanneer hij bij een woede-uitbarsting per ongeluk een bouwvakker verwondt, wordt hij formeel gesommeerd zijn huis te verlaten. De volgende ochtend heeft Carl honderden ballonnen aan zijn huis bevestigd en vliegt hij met huis en al richting Paradise Falls in Zuid-Amerika. Daar hoopt hij een droom te verwezenlijken die hij en Ellie al die tijd deelden: het vinden van Muntz' reuzenvogel! Carl blijkt echter een verstekeling te hebben. De jonge padvinder Russell [Jordan Nagai] had kort voor Carls vertrek voor de grap opdracht gekregen om een niet bestaande vogel te vinden. Eenmaal aangekomen in de omgeving van Paradise Falls maken Carl en Russell twee ongewone vrienden: Dug [Bob Petersen], een aanhankelijke hond die door middel van een chip kan praten, en een enorme vogel met een voorliefde voor chocolade die ze Kevin noemen. Door deze kennismaking maakt het duo ook nieuwe vijanden: de chip in Dougs halsband blijkt gemaakt te zijn door de stokoude, maar vitale Muntz die sinds de jaren 30 tevergeefs heeft geprobeerd Kevin te vangen.

De fantasie van de schrijvers lijkt vrij spel te hebben gehad en het resultaat is een aaneenschakeling van aangename verrassingen. Eén van die geslaagde ideeën is de 'kwaadaardige lach' van de angstaanjagend ogende Alpha [Bob Petersen], de leider van de door Charles afgerichte honden. Alpha heeft last van een storing in zijn halsband waardoor zijn sinister bedoelde lach een tegengesteld effect heeft. Een ander amusant idee betreft de obsessie van honden met eekhoorns, ook al zijn die nergens te bekennen! Bovendien geven de makers in een mooie hommage aan *King Kong* [1933] nieuwe betekenis aan het woord 'dogfight'. De humor staat altijd in dienst van het centrale, complexe emotionele verhaal over het verwerken van de dood van een geliefde. Een pittig thema dat op een respectvolle, realistische manier wordt behandeld en ook kinderen niet onberoerd zal laten.

The Lego Movie (2014)

Genre: Animatie

Cast: Chris Pratt, Elizabeth Banks, Will Ferrell, Will Arnett, Liam Neeson e.a.

Regie: Phil Lord, Christopher Miller

De titel maakt duidelijk dat we te maken hebben met een film die de verkoop van Lego moet stimuleren. Het idee van animatie om een product aan te prijzen was vooral in de jaren 80 populair. De tekenfilmseries *Transformers*, *G.I. Joe*, *He-Man*, *She-Ra*, *Troetelbeertjes* en *My Little Pony* waren in feite reclameblokken voor het gelijknamige speelgoed. Ideaal om de dagprogrammering mee te vullen van de steeds talrijkere commerciële televisiezenders. Het opmerkelijke aan Lego is dat het al een internationaal gevestigde naam was toen het in 1973 de eerste zogenaamde 'brickfilm' (*En Rejse Til Månen*) maakte. Toen was het maken van een dergelijke film een veel uitpuutendere bezigheid was dan in 2014, het jaar van de eerste *avondvullende* Lego-brickfilm. Digitale techniek maakte het een stuk eenvoudiger om een brickfilm te maken, maar Phil Lord en Christopher Miller (die samen met Dan Hageman ook tekenden voor het scenario) waren duidelijk niet van plan om het zichzelf gemakkelijk te maken. Eén van de verdiensten van *The Lego Movie* is dat het vol extravagante, fantasierijke visuele ideeën zit die ook nog eens in een razend tempo de revue passeren. Creativiteit is uiteraard een van de kernwaarden van Lego en het is dan ook een belangrijk element in het verhaal. Het begint als een vrolijke avonturenfilm over een kleurloze bouwvakker die wordt aangezien voor een Messiasfiguur. Uiteindelijk blijkt het een ontroerend verhaal te zijn met een moraal over de waarde van het delen van speelgoed in de breedste zin van het woord.

Kinderen zullen zich vermaken met de kleurrijke creaties en de parade aan grappige personages, volwassenen kunnen zich laven aan de vele referenties naar 20^e-eeuwse popcultuur en aan de hand van slim bedachte aanwijzingen misschien al raden waar het verhaal werkelijk om draait. Hoofdpersoon is Emmet Brickowski [Chris Pratt], een bouwvakker in Bricksburg die iedere dag begint met het volgen van “instructions on how to fit in, have everybody like you and always be happy.” Emmet houdt zich netjes aan die instructies en iedereen in zijn omgeving lijkt het naar de zin te hebben. Iedere dag lachen om de sitcom ‘Where Are My Pants?’ en vol enthousiasme werken terwijl de megahit ‘Everything Is Awesome’ urenlang achter elkaar wordt gedraaid. Bovendien is er iedere week Taco Tuesday, waarop Lord Business [Will Ferrell] de bewoners trakteert op een taco. Maar 8½ jaar eerder was Lord Business verwickeld in een bittere strijd met Vitruvius [Morgan Freeman]. Die verkondigde dat “iemand met een geel gezicht” erin zou slagen om “the missing piece of resistance” te vinden waarmee hij het superwapen van Lord Business, de zogenaamde “Kragle” onschadelijk kan maken. Deze persoon zal uitgroeien tot een Meesterbouwer en Bricksburg redden van de ondergang. Bij toeval is Emmet degene die de “piece of resistance” vindt. En dat doet hij terwijl hij net voor het eerst oog in oog kwam te staan met Wyldstyle [Elizabeth Banks], voor wie hij als een blok (sic!) is gevallen. Wanneer hij de “piece of resistance” aanraakt, krijgt hij een visioen en valt hij flauw. Emmet ontwaakt in een politiebureau waar Bad Cop [Liam Neeson], de rechterhand van Lord Business, hem heeft opgesloten. Hier ontdekt Emmet dat Lord Business van plan is de wereld te vernietigen en dat hij de vinder van “the piece of resistance” uit de weg wild ruimen. Wyldstyle weet Emmet te bevrijden en dat is het begin van een achtbaanrit waarin Emmet geen moment de tijd krijgt om uit te leggen dat hij onmogelijk de grote verlosser kan zijn. Hij komt zelfs tot de pijnlijke conclusie dat hij geen vrienden heeft en dat zijn hoofd (letterlijk en figuurlijk) leeg is omdat hij nooit een creatief idee heeft. Behalve dan een onpraktische stapelbank die hij heeft gemaakt voor vrienden die hij niet heeft. Na een wilde achtervolging belanden Emmet en Wyldstyle in Cloud Cuckoo Land waar Emmet als een held wordt onthaald. Hij maakt er het beste van en slaat de handen ineen met een bont gezelschap waaronder Metal Beard [Nick Offerman], Unikitty [Alison Brie] en de onvergetelijke Benny “the-80s-something-space-guy” [Charlie Day]. Aangespoord door Vitruvius doet Emmet zijn best om zich voor te doen als een held, ook al gelooft hij nog steeds niet dat hij degene is die Lord Business kan verslaan.

The Lego Movie verpakt een commerciële boodschap in een pakketje met een flinke dosis humor, een gezonde dosis zelfspot en een ontroerende, waardevolle levensles. Met zijn ongebreidelde optimisme, ook bij tegenslagen, is Emmet in ieder geval in figuurlijke zin vanaf het begin een superheld. Alleen al de sequentie waarin we zien hoe zijn dag begint, zit vol grappige vondsten. Van de zoektocht naar het juiste kostuum tot het groeten van de katten van een buurtgenoot, waarbij een kat op een net iets andere manier miauwt. De hoge grappendichtheid maakt het de moeite waard om *The Lego Movie* meerdere keren te zien. De stemvertolkingen zijn subliem en vooral Liam Neeson en Morgan Freeman zijn briljant gecast. Neesons herkenbare stem past perfect bij Bad Cop en maakt de momenten waarop hij verandert in Good Cop (met een piepstem) juist extra grappig. Freeman kennen we vooral als vriendelijke, wijze oude man. Perfect voor Vitruvius dus, maar wanneer ook hij een heel andere kant laat zien, is dat extra grappig omdat je dat absoluut niet associeert met Morgan Freeman. *The Lego Movie* laat zien dat er binnen het animatiegenre nog altijd ruimte is voor vernieuwing, ook al heeft het budget van \$ 60 miljoen daar natuurlijk wel een handje bij geholpen. Een groot budget betekent ook grote verwachtingen en die werden waargemaakt: *The Lego Movie* bracht tot nu toe bij een half miljard dollar in het laatje. In 2017 verschenen twee spin-offs, *The Lego Batman Movie* en *The Lego Ninjago Movie* en in 2019 kwam er een overbodig en teleurstellend vervolg: *The Lego Movie 2: The Second Part*. De budgetten werden steeds groter, ze waren allemaal winstgevend. Dat staat een beetje haaks op de positieve, centrale boodschap van *The Lego Movie*. Maar ja: ook in de filmwereld regeert Lord Business. En voor elke film die winst oplevert, kan er eentje gemaakt worden die misschien niet zoveel kijkers trekt maar wel net zo waardevol kan zijn als *The Lego Movie*.

AVONTURENFILM

“An action movie, set in an exotic location.”

Bron: Simple Wikipedia

The Thief Of Baghdad (1924)

King Kong (1933)

Mutiny On The Bounty (1935)

The Adventures Of Robin Hood (1938)

Gunga Din (1939)

Lassie Come Home (1943)

Münchhausen (1943)

The African Queen (1951)

The Crimson Pirate (1952)

Raiders Of The Lost Ark (1981)

The Thief Of Bagdad (1924)

Genre: Avontuur

Cast: Douglas Fairbanks, Julianne Johnston, Toet Du Crow, Sôjin Kamiyama, Anna May Wong e.a.

Regie: Raoul Walsh

Douglas Fairbanks was een gevestigde naam op Broadway toen Triangle Pictures hem in 1915 met een lucratief contract naar Hollywood wist te lokken. Met zijn atletische lichaam, zijn acrobatische stunts en innemende, ondeugende glimlach was Fairbanks de personificatie van de ideale man. Binnen een jaar startte hij zijn eigen productiemaatschappij en vanaf dat moment had hij volledige zeggenschap over zijn carrière. In 1919 richtte hij Universal Artists op met Charles Chaplin, David Wark Griffith (met wie hij bij Triangle Pictures had gewerkt) en “America's Sweetheart” Mary Pickford. Een jaar later traden Fairbanks en Pickford in het huwelijk. Hun thuisbasis ‘Pickfair’ groeide uit tot een ontmoetingsplaats voor beroemdheden. In de jaren die volgden verlegde Fairbanks zijn interesse naar groots opgezette, fantasierijke avonturenfilms waarin hij mythologische helden speelde. Hij maakte onder anderen *The Mark Of Zorro* (1920) *The Three Musketeers* (1921), *Robin Hood* (1922) en *The Black Pirate* (1926). Douglas Fairbanks was 40 jaar oud toen hij de rol van de charismatische avonturier Ahmed speelde in *The Thief Of Bagdad*.

Deze bewerking van Arabische sprookjes uit ‘Duizend En Een Nacht’ begint met een wijze man die een jongen een wijze les wil leren: “Happiness must be earned”. Dan maken we kennis met Ahmed [Douglas Fairbanks], een kruimeldief die doet alsof hij slaapt bij een openbare waterbron. Wanneer iemand water wil drinken gebruikt hij zijn vrije arm om zijn zakken te rollen. Ook al de diefstal snel wordt ontdekt, vindt Ahmed een manier om te ontsnappen. Met zijn atletisch vermogen is hij zijn slachtoffers altijd te snel of te slim af. Wanneer Ahmed een demonstratie ziet van een magisch touw waarmee je kunt klimmen zonder het ergens aan te bevestigen, ziet hij daarin een ideaal middel om snel en onopgemerkt huizen binnen te dringen en te leeg te roven. En de prinses [Julanne Johnston] viert net haar verjaardag dus het paleis is een uitstekend doelwit. Op slimme wijze weet Ahmed zichzelf het paleis binnen te smokkelen om de prinses van haar juwelen te beroven. Wanneer hij haar ziet slapen is hij zo onder de indruk van haar schoonheid dat hij komt tot inkeer komt en alleen een schoentje meeneemt als aandenken.

De kalief van Bagdad [Brandon Hurst] heeft drie rijke en machtige mannen uitgenodigd om zich te presenteren als huwelijkskandidaat voor zijn dochter. Een onvriendelijk ogende Indische prins [Noble Johnson], de vraatzuchtige prins van Perzië [Mathilde Comont] en de gluiperige Mongoolse Cham Shang The Great [Sôjin Kamiyama]. Cham Shang wil de macht overnemen in Bagdad en rekt op hulp van zijn spion [Anna May Wong] die een naaste vertrouweling is geworden van de prinses. Zijn afgezant [K. Nambu] zet een plan in werking waarmee hij zoveel mogelijk soldaten de stad in smokkelt voor een eventuele gewelddadige overname. Tot ieders verbazing verschijnt een vierde kandidaat: het is Ahmed, die zich met veel bombarie voordoet als een rijke prins. Zijn rivalen geloven hem niet maar de prinses is dolblij met een knappe, jeugdige kandidaat. Bovendien voorspelde een waarzegster [Etta Lee] haar dat ze zou trouwen met de eerste man die de rozenboom in haar tuin zou aanraken. Lout door toeval valt Ahmed die eer te beurt. Maar dan leert Ahmet de wijze les waar de film mee begon: hij zal pas gelukkig kunnen zijn met de prinses als hij zijn waardigheid heeft getoond. De prinses bedenkt een uitdaging waarmee Ahmed de tijd krijgt om zich te bewijzen. De vier kandidaten krijgen zeven manen de tijd om terug te keren met een zeldzame, waardevolle schat.

Dit is Douglas Fairbanks in optima forma. We zien hem meteen met ontbloot bovenlichaam en een innemende grijns op zijn gezicht. Een paar minuten later hebben we hem al moeiteloos een touw op zien klimmen en een paar acrobatische sprongen zien doen. Fairbanks' acteerstijl is net zo uitbundig als zijn persoonlijkheid. Wanneer Ahmed een lekkere maaltijd ruikt, wrijft hij een paar keer teatraal over zijn buik. Fairbanks gebruikt zijn hele lichaam om er geen twijfel over te laten bestaan wat zijn personage voelt. Julianne Johnston laat regelmatig zien waar de grens ligt tussen groot en overdreven acteren door het ruim te overschrijden. Maar dat doet niets af aan de charme van dit spektakel en het publiek smulde er destijds ook al van. Het opmerkelijkste aan *The Thief Of Bagdad* is de kwaliteit van de special effects. Die komen voornamelijk op het conto van Howard Lydecker Sr., een filmpionier die zijn carrière begon met de revolutionaire western *The Great Train Robbery* (1903) en in navolging van Georges Méliès uitgroeide tot een van de grote illusionisten van de filmwereld. Hij gebruikte onder anderen miniaturen die hij vlak voor de lens plaatste om de illusie van een enorme set te wekken en bouwde sets op schaal om de illusie van diepte op te wekken. Dat combineerde hij met intelligente belichting en met de trukendoos van Méliès om voor het magische touw, het vliegende paard en het vliegende tapijt. Lydecker Sr. was één van de belangrijkste drijvende krachten achter het succes van de fantasierijke avonturenfilms van Douglas Fairbanks. Ook zoons Theodore en

Howard maakten naam op het gebied van special effects, al valt hun bijdrage vooral op door kwantiteit en niet door kwaliteit. Wel waren ze betrokken als adviseur voor de Oscarwinnende special effects van *20,000 Leagues Under The Sea* (1954). De carrière van Douglas Fairbanks liep op zijn einde toen de geluidsfilm zijn intrede deed. Niet omdat hij problemen had met het medium maar omdat hij de veertig ruim was gepasseerd en niet meer beschikte over het jeugdige elan waarom hij zo geliefd was. Hij was nog wel te zien en te horen in *The Taming Of The Shrew* (1929), de enige film waarin hij met Mary Pickford te zien was. Daarna volgden enkel nog wat kleine rollen. Ook het Hollywoodse sprookjeshuwelijk met Pickford was in 1933 in feite al voorbij. Twee maanden na de formele scheiding in 1936 hertrouwde Fairbanks met Sylvia Ashcroft. Hij overleed in 1939 op 56-jarige leeftijd als gevolg van een hartaanval in zijn slaap.

King Kong (1933)

Genre: Avontuur

Cast: King Kong, Robert Armstrong, Fay Wray, Bruce Cabot, Frank Reicher e.a.

Regie: Merian C. Cooper, Ernest B. Schoedsack

Als jij een actrice was met Hollywood-aspiraties en een beroemde filmmaker zou je beloven dat je tegenspeler de grootste acteur ooit is, zou je het dan afslaan? Toen Fay Wray zich in 1932 door deze belofte liet verleiden had ze in haar stoutste dromen niet kunnen bedenken dat haar tegenspeler een ruim 5 meter grote gorilla zou zijn met de naam Kong. In navolging van Robert Flaherty en diens revolutionaire documentaire *Nanook of the North* (1920) specialiseerden Cooper en Schoedsack zich in het begin van hun carrière het maken van dramatische documentaires over het leven in afgelegen gebieden. *Grass: A Nation's Battle For Life* (1925) en *Chang: A Drama of the Wilderness* (1927) waren avontuurlijke en zeer succesvolle films. De ervaringen die ze opdeden tijdens het maken van *Chang* vormden de inspiratie voor Carl Denham, de hoofdpersoon in *King Kong*. In werkelijkheid was Kong een 45 centimeter hoge miniatuur, ontworpen en bestuurd door Willis O'Brien die zich al sinds de jaren 10 bezighield met stop-motion in korte filmpjes als *The Dinosaur* and *The Missing Link* en *Prehistoric Poultry*. Stop-motion bestond in 1933 al geruime tijd en O'Brien had in 1926 al groot succes gehad met deze techniek in *The Lost World*. *King Kong* was de eerste film dat achtergrond- en miniatuurprojectie zo wist toe te passen dat bioscoopbezoekers letterlijk van hun stoel vielen van verwondering. Ze zagen niet alleen een enorme gorilla rondbanjeren maar ook een brontosaurus, een tyrannosaurus rex, een stegosaurus en een pterodactylus! In de handen van Merian C. Cooper en Ernest B. Schoedsack, met de hulp van componist Max Steiner en een geluidsafdeling onder leiding van Murray Spivack, ontstond een film waarvan de invloed en legendarische status tot buiten kijf staat.

Carl Denham [Robert Armstrong] is een filmregisseur die wanhopig op zoek is naar de ideale actrice voor de hoofdrol in een geheimzinnig nieuw project. Denham staat bekend als een avonturier die niet bang is om zijn eigen leven en van zijn cast en crew op het spel te zetten, dus het is niet zo gek dat niemand het tot nu toe aandurfde. Wanneer Denham de aantrekkelijke, dakloze Ann Darrow [Fay Wray] uit de brand helpt nadat ze is betrappt op het stelen van een appel weet hij haar met halve waarheden over te halen om die hoofdrol op zich te nemen. Pas nadat zijn schip de haven heeft verlaten, onthult Denham zijn plan om naar een mysterieus eiland te gaan waarover allerlei wilde verhalen de ronde doen. De meeste mensen betwijfelen of het eiland überhaupt bestaat maar Denham blijkt gelijk te hebben. Na een gevaarlijke bootreis door dichte mist komt de crew aan op een eiland waar zojuist een onheilspellend ritueel is begonnen. Wanneer de inboorlingen hun ongewenste gasten opmerken, maken ze duidelijk dat ze Ann willen offeren aan ene Kong. De bemanning trekt zich terug uit veiligheidsoverweging terug op het schip. Die nacht sluipen de inboorlingen aan boord en ontvoeren ze Ann die ze offeren aan een gigantische gorilla. Kong verslindt haar niet maar neemt haar mee en slaat aanvallen van andere prehistorische dieren af om haar te beschermen. Denham is erop gebrand Kong te vangen maar voor stuurman John Driscoll [Bruce Cabot], die tijdens de reis verliefd is geworden op Ann, is het belangrijker dat ze Ann weten te bevrijden.

Cooper en Schoedsack werkten 's avonds aan *King Kong* en gebruikten de set overdag voor *The Most Dangerous Game*, eveneens met Fay Wray en Robert Armstrong in de hoofdrollen. De set werd pas in 1939 vernietigd door David O. Selznick die het volledig liet afbranden voor de opname van de brand in Atlanta in *Gone With The Wind*. Geluidstechnicus Murray Spivack stond voor de ontmoedigende taak om geluiden te creëren van dieren die niemand ooit had gehoord. Hij verzamelde geluiden van allerlei dieren in een dierentuin, combineerde ze of draaide ze achterstevoren af. Sommige geluiden, zoals de zachte grom van Kong wanneer hij Ann bestudeert, maakte hij zelf. Met al die geluidselementen creëerde hij een soundtrack die ruim 90 jaar later nog altijd staat als een huis.

Dat *King Kong* geen Oscarnominatie voor cinematografie of geluid in de wacht sleepte is opmerkelijk. Spivack moest lang wachten op zijn eerste Oscarnominatie, maar voor zijn werk in *Hello Dolly* kreeg hij eindelijk de erkenning die The Academy hem 36 jaar eerder had moeten geven. Max Steiner zette met zijn score de standaard voor alle actiefilms die daarna kwamen. O'Brien effende de weg voor een nieuwe generatie experts in special effects waaronder Ray Harryhausen. Harryhausen 'The Special Effects Titan' is bij het grote publiek bekend van zijn stop-motion werk uit bijvoorbeeld *Jason And The Argonauts* en *The Golden Voyage of Sinbad*. Harryhausen raakte in de ban de special effects toen hij als kind *King Kong* zag, een film die grensverleggend was vanwege zijn technische vernieuwingen en nog altijd de overtuigendste versie is van deze klassieke actiethriller.

Mutiny On The Bounty (1935)

Genre: Avontuur

Cast: Clark Gable, Charles Laughton, Franchot Tone, Herbert Mundin, Eddie Quillan e.a.

Regie: Frank Lloyd

De enige film die de Academy drie keer nomineerde in dezelfde categorie. Charles Laughton, Clark Gable en Franchot Tone legden het in 1936 echter af tegen Victor McLaglen [*The Informer*]. *Mutiny On The Bounty* ging er wel vandoor met de Oscar voor beste film. Het scenario is gebaseerd op ware feiten maar er is nog altijd onzekerheid over de ware motivatie voor de muiterij op The Bounty. Historisch gezien staat vast dat Captain Bligh in 1788 kapitein was van HM Bounty tijdens een expeditie naar Tahiti dat tot doel had broodbomen te verschepen. Fletcher Christian was luitenant en na Bligh de hoogste officier. Kort nadat de 'HM Bounty' Tahiti had verlaten, besloot het grootste deel van de bemanning onder leiding van luitenant Christian over te gaan tot muiterij. Ze dumpen Bligh met 18 van de 22 bemanningsleden die trouw aan hem waren gebleven in een sloep op de oceaan. De muiters keerden terug naar Tahiti, pikten enkele vrouwen op en besloten door te varen naar Pitcairn. Daar sloopten ze hun schip zodat ze met het wrakhout woningen konden bouwen. Het is nooit duidelijk geworden of de muiterij het gevolg was van Blighs meedogenloze omgang met zijn bemanning of van het verlangen van Christian en zijn aanhangers naar een exotisch klimaat en de aantrekkelijke vrouwen op Tahiti. *Mutiny On The Bounty* kiest ervoor Bligh nadrukkelijk af te schilderen als de schurk en Christian als de onverschrokken held.

Kapitein Bligh [Charles Laughton] is berucht om zijn hang naar discipline. Volgens hem valt die alleen te handhaven door iedereen die steken laat vallen volgens het boekje te straffen. Bligh leidt een voedselexpeditie naar Tahiti die twee jaar moet duren. Roger Byam [Franchot Tone], een telg van een familie vol zeehelden, wordt aangesteld als Marine Cadet. Hij krijgt opdracht de taal van de bewoners van Tahiti te onderzoeken voor een woordenboek dat uitgegeven zal worden door Sir Joseph Banks [Henry Stephenson]. De bemanning is onder de indruk van Bligh en durft zijn gezag niet op de proef te stellen. Maar nadat Bligh een bemanningslid straft voor iets wat hij niet heeft gedaan en iemand anders zweepslagen blijft toedienen nadat hij is bezwekene aan zijn verwondingen keert een deel van de bemanning zich tegen hem. Het komt zelfs bijna tot een handgemeen tussen Bligh en Fletcher Christian [Clark Gable]. Net op dat moment komt eindbestemming Tahiti in zicht en dat tempert de gemoederen voldoende om muiterij te voorkomen. Het verblijf van 6 maanden op Tahiti is een meer dan welkome afleiding voor de bemanning. Bligh is vooral bezig met het verkrijgen van de voorgeschreven lading broodvruchtboomen, maar voor Rogers taalonderzoek is het nuttig dat de bemanning contact maakt met de plaatselijke bewoners. Het helpt het Hitihiti [Bill Bambridge], de leider van de plaatselijke bevolking, eerder al contact had met Kapitein James Cook en de expeditie warm onthaalt. Christian is een van de bemanningsleden die betovert wordt door de schoonheid en de charme van de vrouwelijke bewoners. Hij wordt verliefd op Maimiti [Mamo Clark] en belooft haar dat hij terug zal keren. Kort na aanvang van de terugreis proberen vier zeelui te deserteren. Dat komt ze op een lijfstraf te staan waar iedereen getuige van moet zijn, ook de doodzieke scheepsdokter. Die bezwijkt tijdens de voltrekking van het vonnis en dat is voor Christian de druppel die de emmer doet overlopen. Met hulp van bijna de gehele bemanning gaat hij over tot muiterij. Roger Byam is een van de weinige bemanningsleden die zich niet aansluit bij de muiterij en daarom wordt hij met Bligh en de bemanningsleden die hem trouw bleven op volle zee in een sloep gezet en achtergelaten. Christian zeilt terug naar Tahiti en besluit daarna door te varen naar Pitcairn Island om daar een nieuw leven op te bouwen. Ondanks de hopeloze vooruitzichten is Bligh vastbesloten om te overleven tot ze een Brits schip tegenkomen.